

Masarykův lid

ROČNÍK XVII • 2. ČÍSLO • ČERVEN 2011

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině, Praha 4 - Krč, tel. č.: 233 373 934

e-mail: kmh@joura.cz

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan

Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

e-mail: nakladeva@seznam.cz

www.nakladeva.wz.cz

REGISTROVÁNO MK ČR E 11026

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Ačkoliv máme více než dvacet let od pádu komunistické totality, dosud se u nás projevuje jakási politická nedospělost v posuzování naší nedávné minulosti i nás samých. Znovu a znovu se objevují pochybnosti nad vznikem samostatné Československé republiky i nad odkazem TGM. Pod dojmem toho napsal dr. Aleš Kolářský své zamýšlení nad stále platnou ideou Československa.

STÁLE PLATNÁ IDEA ČESKOSLOVENSKA

Děkuji redakci ML, že v čísle 1 z roku 2011 na str. 4 uvedla, že podstatou existence Československé republiky nebyla její územní velikost, ale její ideje a hodnoty, na nichž byla postavena a které ji spojují se západním světem. Přimlouvám se i já za to, abychom střežili stálo platnost a aktuálnost idejí, na nichž byla založena Československá republika a abychom pojímali svůj dnešní stát jako jejich pokračování na menším území. Podstatnou v těch idejích je

totiž humanita. Československé prohlášení nezávislosti (tzv. Washingtonská deklarace z 18. 10. 1918) je stále platným prohlášením lidských práv většinových obyvatel našich zemí. Masarykův odkaz je ve skutečnosti ideovým základem nejen obou republik, jež z Československa vznikly, ale přinejmenším celé východní části dnešní EU. Sem vkládal Masaryk od počátku svého působení v Praze demokratické ideje západního světa. Připomeňme zejména jím vedenou deklaraci Středoevropské demokratické unie z roku 1918, jež sdružovala pásmo malých národů mezi Německem a Ruskem.

Ohlížím se do minulosti dostatečně daleko. Uznávám přínos Rakouska pro nás, ale vidím současně fakt, že po roce 1866 a zejména první světovou válkou Rakousko ve skutečnosti zaničovalo. Dnes se přehlíží, že v tom osudném roce přestalo plnit svůj dějinný úkol. Idylické poměry monarchie po roce 1866 jsou fikcí. Katastrofa se blížila. Z celých kateder (Německa) se hlásalo naše vyhubení, jak tehdy zjistil a řekl TGM. Jatka první světové války se dnes přehlíží. Lidská práva byla v roce 1914 rakouským císařem porušena vrchovatě. Navíc byl brutální aristokratickou mocí do střední Evropy přitahován bolševizmus. A právě Masarykova republika bolševizmu ve střední Evropě nejlépe čelila. Byla tady důležitou oporou Západu proti němu.

Moudrá zahraniční politika první ČSR se pokoušela ustavit demokratické soustátí na místě habsburského Rakouska. Zcela nespravedlivě tu po

Masarykův lid

listopadu 89 zněly úsudky předlistopadových disidentů, že si první ČSR zneprátlila své sousedy. Čím jiným než pouhou svou existencí?

Generace vyrůstající po roce 1945 se komunizmem nechala odstrčit od odkazu Masarykovy republiky a takto deprivovaná, morálně osiřelá přijímala pak – zejména v „normalizační“ beznaději – kdejakou starou politickou veteš. Jak to napsal K. Čapek, bezideovost a politická nedospělost podlehnou lichotkám první politické či kulturní kurvy, kterou potká („O věcech obecných“, Borový 1932, str. 160).

TGM po 1. světové válce navrhoval, že „z Čech bychom mohli dát něco pryč“. Nemínil ovšem nehájitelnou hranici mnichovskou. Ale dohodoví spojenci tehdy nesouhlasili. O to víc byli pak v roce 1938 morálně povinni stát za Československem. TGM neřekl po roce 1918, že poválečné uspořádání je spravedlivé, nýbrž řekl, že je spravedlivější než předválečné. Snažil se pro ČSR zdejší Němce získat. Kolektivní sebeurčení 3 až 4 miliónů zdejších Němců bylo omezeno, aby bylo zajištěno sebeurčovací právo pro více než dvojnásobek ostatních obyvatel našich zemí. Mnichovské události v roce 1938 a následný vývoj pak potvrdily, že sebeurčovací právo oné menšiny ničí jakákoli práva většiny – i právo na holý život.

Dnes si mnozí nedovedou představit, odkud se vzal nacismus. Neví se kontinuita k němu od přednacistického Německa. Záhy po počátku 19. století začal být německý národ vychováván ve víře, že je panským národem. Jeho nacionalismus byl naroubován na středověké kastovní pojímání společností, protože masy německého (stejně jako ruského) národa neprožily protifeudální občanskou revoluci. Po vzniku německého císařství v 19. století byl pěstován vůdcovský kult deifikovaného německého císaře. Byla to „průprava“ k pozdějšímu přijetí vůdcovského kultu Hitlerova. Německý vědec Virchow na to reagoval výrokem, že lidský duch je povážlivě ochoten opustit cesty zdravého rozumu a už před tím básníci Heine a Goethe vy cítili neblahý trend německého směřování. Nacismus na to vše jen navazoval a vystupňoval to. Německý humanismus byl z německého politického života vytlačován už dávno před Hitlerem.

Masarykově republice nebylo dopřáno těch prvních padesát let, které TGM žádal, aby vyrostly generace, jež si republiku už nedají vzít. Takto se tedy stalo, že nejeden z generace pamatující první čs. republiku a mnichovskou pohromu z roku 1938 pak obracel zoufalý zrak ke komunizmu a k SSSR. K tomu se zase hodí Čapkovo varování politických nedospělců před politickými kurvami.

První republika nebyla, nemohla být dokonalá. Viníkem byla především také KSČ. Její odtržení od strany sociálnědemokratické oslabilo sociální hnutí. Když se rozumné strany tehdy snažily prosadit v čs. parlamentu zákony, které by ulehčovaly život pracujících, hlasovala proti spolu s pravicí i KSČ (sdělil mi to prvorepublikový senátor dr. Otakar Krouský). Pro své úklady KSČ totiž potřebovala dělníky **nespokojené**. KSČ byla posléze, jistě od roku 1929, agenturou cizí moci využívající touhy prostých lidí po so-

ciální spravedlnosti. Ve snaze to zakrýt nám po únoru 1948 nalhávali, že jde o zdejší „rodnou stranu“.

Neplatí zásada kolektivní viny, ale kolektivní morální odpovědnost ano. Karel Steinbach, „svědek téměř stoletý“ uvedl, že za hrůzy, které za 2. světové války postihly jeho židovské sestry, jež na rozdíl od něj neemigrovaly, může celý německý národ. Je totiž jasné, že esesáckí zlosynové se mohli při svých ukrutnostech opřít o sebepojetí německých mas, že jsou panským národem, kterému je dovoleno, ba od boha uloženo ovládat, popř. zotročovat a ničit jiné národy. Obdobné ovzduší za sebou neměli ti Češi, kteří v roce 1945 páchali krutosti na Němcích. Měli naopak proti sobě autoritu prezidenta Beneše, který vždy odsuzoval protiněmecké ukrutnosti, „početně velmi omezené excesy ze strany podřízených orgánů nehodné země Masarykovy“ (E. Beneš, Paměti, Orbis 1947, str. 329). Ovšem v roce 1945 nebyla zde prvořadým úkolem péče o zdejší Němce. (Prezidentu Benešovi se tehdy ještě podařilo zmařit snahu Sovětů vyvolat zde sociální revoluci okamžitě navazující na národní osvobození a tím zařídil, že odsun pak probíhal celkem slušně, „jak o tom svědčí doklady úřadů amerických“ (vizte Beneš, op. cit., str. 329).

Nikde jinde neměl nacismus před válkou takovou podporu jako mezi Němci v ČSR. Kobercové nálety Spojenců (kolektivní vina par excellence) si Německo zasloužilo méně než tzv. sudetští Němci, kteří jim však zcela unikli díky válečné politice prezidenta Beneše, tj. jako obyvatelé spojenecké ČSR. Mezi spojence však oni patřili ze všech nejméně.

V únoru 1948 a poté už tady vše klíčové, řídili Sověti. Stalinská moc se záhy obrátila i proti samotným komunistům, protože ze všeho nejvíc se Stalin bál nezávislých komunistů. (Nacismus se mu v Německu hodil, protože na tamní nezávislé komunisty jeho NKVD před válkou nedosáhl.)

Z řečeného plyne, že čs. prohlášení nezávislosti a odkaz obou našich prezidentů zakladatelů – Beneše a Masaryka – máme neochvějně držet. U zrodu čs. nezávislosti stál také americký prezident W. Wilson. Podle J. B. Kozáka (T. G. Masaryk a vznik Washingtonské deklarace v říjnu 1918, Melantrich 1968) toto prohlášení Wilson nejen uvítal a podle něj pak postupoval, ale i k němu dal podnět. Právem jsme proto měli za první republiky v Praze Wilsonův pomník. Němci jej ovšem odstranili. Není pochyb, že obnovení Wilsonova pražského pomníku by si TGM velmi přál. O obnovení teď usiluje organizace American Friends of the Czech Republic, která se zasloužila už o existenci Masarykova pomníku v hlavním městě Spojených států. Zdejší Masarykově společnosti a dalším podobným společenstvem a klubům by slušelo, kdyby se k American Friends ve věci Wilsonova pomníku v Praze připojily, když už se nechopily této iniciativy samy.

Aleš Kolářský

Masarykův lid

V rámci opakujících se diskusí o česko-německých vztazích připomínáme stat dr. Zdeňka Mahlera, která vznikla už před devíti lety, ale svou strážlivou věcností je stále platná. (Převzato z Přísně tajné! 3/2002.)

NE ČECHÁČKOVÉ, NE SLOUHOVÉ

Když moderní historická věda definuje národ, mluví o dvou verzích. Jedni tvrdí, že národ je kategorie vlastně nedávna, že funguje dejme tomu dvě století, a že dokonce není ani přirozená. Existují třeba dějepřevci, kteří hovoří o tom, že český národ byl za obrození „vymyšlen“, a vnímají to málem jako ideologickou nehodu. Pak je druhá skupina historiků, která dokazuje, že potřeba soudržnosti se přirozeně a zákonitě rozrůstala od rodiny k rodu přes kmen až k formaci, které v moderním smyslu říkáme národ. Pro ty první vznikl národ vcelku rychle a rychle také může odeznít. Ti druzí berou národ jako organismus, který se vytvářel dlouhé věky a nemůže se ani snadno vytratit. Já osobně si myslím, že ona prorokovaná dohra národů nebude zdaleka tak překotná.

Pravda, uplatňuje se řada faktorů, v nichž se odráží jakési obecné směřování. Třeba: dnes existuje na světě 96 procent obyvatelstva, které se domlouvá 240 jazyky, a pak jsou nepočtená 4 procenta, která hovoří 5821 řečmi. Mezi nimi je dokonce 51 jazyků, jimiž mluví vždy už jen jeden jediný člověk. Stále větší díl lidstva se soustřeďuje do několika hlavních jazyků. Již tento trend – a ovšem i řada dalších jevů – nás přivádějí k úvahám, jak to s budoucností národa a národů může vypadat. Domnívám se však, že zvláště u nás se mnozí při těchto úvahách ukvapují, přeskakují etapy. Zajiště, dochází k evropskému integračnímu procesu, ke globalizaci, k informačnímu a ekonomickému propojení celé planety. Musí to však vést k vymizení národů a jejich historického dědictví? Věřím, že v tomto vývoji nemusíme a neměli bychom ztratit svoji tvářnost, rozpustit se jako kostka cukru v amorfní slitině. Evropská jednota a národní bytí jsou dvě skutečnosti, které se navzájem nemusejí vylučovat, naopak z obou je možné vyčíst pozitiva. Evropu lze povýšit na vlast vlastní. Vždyť to tady – použijeme-li přibližnou dějinnou obdobu – už jednou bylo: Evropa byla ve středověku sklenuta univerzální koncepcí, jejímž provozním jazykem byla latina – spolu s tím ovšem fungoval, a nejen jazykově, svébytný život kmenů, knížectví, formujících se novodobých národů. Navíc: v českých dějinách jsme se s dilematem vlast – Evropa, patriotismus – odcizení vyrovnávali odedávna. Vzpomeňte třeba, že před sto lety vyšla Masarykova Česká otázka, která tento problém zpracovává. Masaryk naprosto nebyl provinční duch, jeho myšlení se stalo syntézou světové vědy a kultury – a dospěl k názoru, že zánik sebemenšího národa by byl ztrátou pro celé lidstvo...

To neznamená, že kategorii národa nevidím zásadně ohroženou. Žijeme přece v rámci okolností, které musejí vyvolávat zneklidnění. Především: už delší čas probíhá obecný rozpad hodnot v myšlení, jednání, etice, kultuře. Doléhá na naše individuální i národní vědomí. Reaguje na to názor, že

příčinou krize našeho světa je odklon od víry. A prosazuje se proto značná aktivita všemožných náboženských konfesí či sekt, ba i obskurantních návodů – někdy vám může připadat, jako by vyhřezával středověk. Jsem přesvědčen – či lépe: přesvědčil jsem se, že příčina naší krize nespočívá v odklonu od víry, nýbrž v odklonu od rozumu a rozumnosti. Soudobé ataky proti vědě, proti mohoucnosti lidského mozku – což je přece jeden z největších evolučních zázraků ve vesmíru – jsou právě příznakem zbloudění. Řada lidí se mnou může vášnivě polemizovat, ale sám za sebe zůstávám skeptický ke spásné roli víry a náboženství v současných problémech a konfliktech. Všimněte si, že tomu bývá právě naopak: všude, kde dochází ke krvavým střetům, vždycky najdete jako komponentu výbušnou směs náboženské posedlosti. I v posledním infernálním projevu fanatismu 11. září v New Yorku netřeba hledat sebevražednou poruchu psychiky či herostratovské gesto. To přece provedli hluboce věřící vzdělanci, kteří si v destruktivním aktu našli přímou cestu ke spáse, v momentu nárazu stoupali po bok Boha. Je tedy víra v Boha tím zaručeným prostředkem, jenž vede k vyléčení tohoto chorého světa? Na odpověď nestačí řeči o jejím zneužití...

české obyvatelstvo vyhnané ze svých domovů v pohraničí

Náhradní fascinací, k níž se v naší epoše upnulo lidské vědomí, jsou masová média. Uvědomuji si, že sem přiřazuji řádově odlišný, dílčí fenomén, nicméně jeho účinnost je kolosální a dopady nedozírné ... Rozměňování a změnění hodnot způsobované médii, a nanejvýš televizí mě rovněž velice zneklidňují. V síti televizních stanic už se uskutečnilo globální propojení – ať kdekoli na světě zvolíte kterýkoli programový kanál, vyvalí se na vás bohužel stejný veletok blbosti. Vysílání řízené komerčními interesy většinou oslovuje spodní polovinu těla – břicho a žlázy. Potlačuje kulturu ve jménu zábavy. Kultura totiž znamená kultivaci.

Masarykův lid

Bylo by záhodno oslovovat srdce a mozek. Namísto toho vás mají nasytit a ukojit pokleslí baviči svými vyčpělými anekdotami a záplava soutěží, v nichž se hraje o prachy, a mají vás „informovat“ zlomkovité zprávy z černé kroniky. Což všechno se upíná k hlavnímu cíli, vrcholu, ose, účelu mihotání – k spotřebním reklamám. Jde o spontánní nebo cílevědomou debilizaci?

Uvažujeme-li o těchto hrozbách, s kterými se potýká celá naše civilizace, vyvstává otázka: A co český národ? Nehrozí mu za daných okolností nějaké specifické aktuální nebezpečí? Řekl bych, že bohužel ano. Lze vyjmenovat řadu ohrožení vnějších i vnitřních. Alespoň jedno z těch vnějších, které považuji za závažné: údobím německého romantismu počínaje, existuje geopolitická koncepce vyjádřená sloganem „Drang nach Osten“ – tažení na Východ. Navázala na odedávny pohyb germánských příslušníků. Postupně se celá čtvrtina německého národa přesunula do oblastí za hranicemi Říše. K nám byli kdysi za Přemyslovců zvaní, aby našli obživu při kultivaci pohraničních oblastí. Věděli, že vstupují do zemí Koruny české, byli poté poddanými českých panovníků. Vzrůstem německého nacionalismu však došlo k tomu, že zdejší Němci začali zpochybňovat český stát a jeho celistvost. Již v roce 1848 se vynořila tendence rozlomit zdejší území. Zvláště vyhocenou podobu pak dostala tato snaha v devadesátých letech 19. století, kdy propracovaný pangermanismus vznesl požadavek, aby zdejší čtyři nesouvislé oblasti s většinou německého osídlení byly připojeny k Říši. Vášnivě dohady se tehdy dokonce vystupňovaly v první plán na vysídlení Čechů, konkrétně na jihovýchod Evropy, do Bosny a Hercegoviny. Třetí pokus štěpení se projevil po roce 1918, po ustavení Československa. Ačkoli německým občanům byla ústavou republiky zaručena všestranná rovnoprávnost, zneužili někteří sudetští předáci heslo o sebeurčení národa. U nás se ovšem jednalo nikoli o německý národ, nýbrž pouze o národnostní menšinu – k sebeurčení německého národa a ustavení Německa přece došlo už dávno. Nezbývalo než řešit tehdy situaci vojenským zásahem. V průběhu dvacátých let, kdy především Masaryk prosadil velkorysou národnostní politiku, byli zdejší Němci přizváni do parlamentu i do vlády, účastnili se na společném demokratickém díle. Zdar „švýcarského řešení“ byl však zvrácen nástupem hitlerismu – tehdy se v československém parlamentu nevybíravě prosadili poslanci, jako Henlein či K. H. Frank a podobní hrobaři demokracie. Hakenkreuzleři ovládli Sudety, Hitler si zde zjednal pátou kolonu. Mnichovským diktátem za asistence západních mocností konečně uspěli – Československo bylo rozsápáno. V roce 1945 došlo k trestu za vlastizradu a válečné provinění. Krutá nezbytnost odsunu, nejen z Československa, měla napříště zajistit klid a mír v Evropě. Konec dějin se ovšem nikdy nekoná. Existují nenapravitelné spolky, které dychtí expanzi obnovit. Měl-li Hitler pátou kolonu v Sudeťácích, vytvořili si teď Sudeťáci pátou kolonu z některých našich publicistů a politiků. Polínka v téhle hře s ohněm přikládají zdejší monarchističtí a ultramontánní pohrobkové i prosudetská lobby. Jsou to jenom hejlové? Anebo cosi horšího? Pohlaváři Sudetenlandsmannschafu si od nich slibují, že po volbách dojde ke generačnímu střídání

a že zde nastoupí garnitura ochotná k couvání. Máme se zřejmě na co těšit!

Aby mi bylo dobře rozuměno: jsem samozřejmě všemi deseti pro harmonické sousedství s Německem, pro všestrannou kooperaci. Ovšem podle masarykovské zásady „já pán – ty pán“! Tím jsem se ovšem dotkl ohrožení vnitřního, které se mi zdá naprosto unikátní. Jsme totiž svědky něčeho, s čím se jinde na světě jen tak nesečkáte. V posledních desetiletích se u nás zformovala docela početná skupina, která vyrukovala s masivní revizí v hodnocení našeho národního usilování a vůbec českých dějin a jejich smyslu. Hlásají například, že jsme v historických zkouškách nikdy neobstáli, že se vyznačujeme průkaznou druhořadostí a nekvalitností, že naše kultura byla zpravidla jen odvozená, že nejsme schopni sami hospodařit ve vlastní domácnosti, že čeština je *passé* a český národ bez budoucnosti ... Jestliže se těmto tvrzením postavíte na odpor, obviní vás okamžitě z předpotopního nacionalismu, přiřadí vás málem k dinosaurům. Považují hlasy národního nihilismu za projev čecháčkovství a slouhovství, za programové podtínání elementárního, oprávněného sebevědomí. Naše národní existence nikdy nebyla samozřejmá, její ohrožení je víc než čitelné. Opuštit humanistický odkaz předků může leda sketa. Naznačil jsem, jakým strategickým faktorem jsou média a jejich působnost. V televizi padla zmínka – a jak to vypadá s tiskem? Stal se téměř důsledně cizím majetkem. (Podobně o tom pojednává brožura Bořivoje Čelovského Konec českého tisku, vydaná nedávno podruhé v ostravském nakladatelství Tilia – pozn. red.) Podle toho lze deníky a jejich psaní, jakkoli značně uniformní, odlišit. Jak se stavějí k požadavkům, jež jsou proti naší zemi stále chtivěji vznášeny? Z ataků už je přeci zřejmá nepřátelská podstata. Stačí jen to výrazivo! V jistých rakouských, německých, ale i domácích novinách si přečtete o stanovisku českého premiéra, že jde o „tlučhubovy hrátky ve švejkánii“, o odsunu se píše jako o „vyvražďování národa“, prezidentu Benešovi je spíláno co „válečnému zločinci a hromadnému vrahovi“, o Lidicích se tvrdí, že ve skutečnosti je vystřileli a vypálili Češi... Člověk aby už některé tiskoviny bral do ruky kleštěmi! Neschyluje se k hodině pravdy, kdy platí: „Řekni mi, co si o tom myslíš, a já ti řeknu, kdo jsi“? Připouštím, že to, co říkám, vyhlíží dost pesimisticky. Hned tedy přistoupím k žádoucí pozitivní perspektivě: za prezidenta Masaryka bylo bezpodmínečné, aby republika stavěla na hluboce promyšlené základní ideji, dlouhodobě určující osobitý český part v evropském orchestru. Jaká je ta idea dneska? „Každé hrábě hrabou k sobě“? Nemáte pocit, že naše politika mnohdy pouze reaguje, a často ode dne ke dni? Oplýváme hromadou straníků, ale máme pramálo státníků. Je načase vyjasnit si priority. Kupříkladu: nikdy nebudeme ekonomický obr – tisícovky nadnárodních kartelů, je jich více jak tři stovky, jež mají vyšší roční rozpočet než celá naše republika, a přitom třeba vyrábějí jenom pneumatiky. Nemůžeme mít takovou mocenskou váhu, jakou uplatňují početné národy. Co však je největším kapitálem současného světa? Myšlenka, nápad, invence, mozek! Tedy nikoli kvantita, ale kvalita. Něco, čím může vynikat i nepočetný národ, i my. A jsme u prvního z absolutních úkolů: musíme s nesmírnou

Masarykův lid

nárocností dbát o vzdělanost, školský systém, vědu, vynalézavost, kulturnost, přičinlivost, nechceme-li být do Evropy pouze příplácnuti jako pomocné síly. Odtud by se měla odvíjet naše hra o budoucnost, naše úsilí o identitu, a paradoxně i výhoda nevelké, pružné země.

V rámci pokusů o revizi českých dějin, jak jsem se již o tom zmínil, se ozývají hlasy, že jsme v zásadních osudových zkouškách jako národ selhali. Myslí se hlavně rok tragický 1938. Mnozí lidé včetně některých velkých osobností vidí kapitulaci před mnichovským diktátem jako veliké osudové selhání, které národu vtisklo pečeť vážného mravního poškození. Já tu otázku obrátím: Poláci se bránili – v čem jsou co do charakteru, co do prozíravosti, co do mravních kvalit lepší? Na české dilema z roku 1938 nelze dodnes jednoznačně odpovědět. Systém obrany jsme nestihli dokončit, po anšlusu Rakouska byla celá jižní strana odkryta, útočné kleště se snadno sevřely, navíc Československo se zradou Spojenců ocitlo v osamocení – kdyby přikročilo k ozbrojenému odporu, bylo by obviněno z vyprovokování války. Když Beneš sklonil hlavu před mnichovským diktátem, věřil, že sice prohrál bitvu, nikoli však válku. A kromě toho: v té kruciólní situaci na podzim 1938 se přece český národ fantasticky osvědčil. Zažil jsem tehdy tu mobilizační noc jako kluk. Sotva rádio ohlásilo svolávací apel, všichni chlapi v mžiku nastoupili! Věděli, že jdou do ztraceného boje a nejspíše na smrt a nezaváhali! V té dějinné zkoušce náš národ jedinečně obstál. To, že byl následně podroben kapitulacímu rozkazu, mu nezlomilo páteř, nezpůsobilo v českém vlastenectví neodčinitelnou katastrofu. Pravda, docházelo pak k případům nízké kolaborace, ale to nebyla zdejší zvláštnost, míra selhání třeba u Francouzů byla daleko vyšší. Proti kolapsu se záhy zformovalo hnutí odporu. A ačkoli mělo gestapo do roku 1943 předstih, neboť s výjimkou československých důstojníků proti němu doma konspirovali amatéři a laikové a ačkoli došlo opakovaně k demimování odbojových složek, vždycky se do čtyř měsíců zorganizovaly další skupiny. Tisíce elitních antifašistů riskovaly krajní oběť, vcelku přeci položilo život víc Čechů než Američanů. Je na pováženou, co z této heroické kapitoly v naší paměti zbylo – pro příklad: na ďáblíckém hřbitově gestapo zahrabávalo některé z antifašistů, které popravilo na kobylišké stělnici či v pankrácké věznici. Jáma pro hromadné pohřbívání se prodlužovala podél severní zdi. V té šachtě skončili legendární „Tři králové“, hrdinové protihitlerovského odboje Morávek, Balabán, Mašín, tam hodili národního umělce Vladislava Vančuru i bezhlavé trupy sedmi statečných parašutistů, mstitelů na vrahu Heydrichovi, a mnohé a mnohé další. Když tam dnes budete hledat aspoň cedulku, která je připamatovává, nenajdete nic. Ani slovíčko. Když tak mrtví mohli fackovat...

Zmínil jsem se o Masarykovi. Vynořuje se zajisté otázka, do jaké míry se současně „Česko“ může považovat za dědice jeho díla? Solidní odpověď by zabrala plochu, kterou zde nemáme. Musím proto odkázat na svoji knihu o TGM, která právě vychází. Dovolte mi alespoň zmínku, v níž si pro

zlomek odpovědi zajdeme k Masarykově ženě. Význam této Američanky pro moderní české dějiny je zdaleka nedocenen. Přišla kupříkladu už v osmdesátých letech 19. století s podnětem: „Když se Češi zmožili na to, aby o sto letů předběhli evropskou reformaci a byli ve jménu poznání pravdy a svobody svědomí ochotni cedit vlastní krev, pak jsou povoláni k tomu, aby jako první vyřešili i program sociální a humanitní.“ Právě ona směřovala Masaryka k tomu, aby českou otázku obohatil i o sociální dimenzi. Říkávala dokonce: „Kdo nemá sociální cítění, je darebák.“ Vstoupila tenkrát do dělnické organizace, kolportovala její tisk, účastnila se demonstrací za všeobecné volební právo, ba i prvomájových průvodů. A manžel nepřítel důsledně v závěsu za ní... Není to od obou inspirativní odkaz?

Někoho napadne, zda Masarykovo hledání „smyslu malého národa“ není už dnes zastaralým, neživotným pojmem. Malý národ, to je vždycky v podstatě každodenní úkol, to není samozřejmá danost. Znamená brát na sebe značná břemena, vyžaduje dvojnásobnou houževnatost a prospěšnost. Už tím ovšem obsahuje i cosi povznášejícího. Masarykův humanismus jako metoda našeho existování vůbec není projevem slabosti, naopak. Můžete sledovat, jak se tento postoj výsostně potvrzuje v naší literatuře. Jak známo, žili jsme často v područí, v podřízeném postavení, ani doma jsme se nemohli cítit doma – někdy už nezbývalo než se místo nářku smát. V tomto smyslu má český humor shodné rysy s židovským žertováním: je z pokraje pekla, černý, šibeniční. Dnes někteří s hanlivým přízvukem mluví o plebejském rysu české kultury, připomínají rub poddanosti. O výrazné plebejskosti projevující se v naší historii se nelze přít. Byla způsobena už dekapitací po Bílé hoře, kdy byl národ zbaven své intelektuální a rodové elity, připraven o hlavu. Co naplat, regeneroval pak z elementárních, plebejských vrstev. Ale zároveň tím vzniklo cosi fascinujícího. Všimněte si toho znaku právě v naší literatuře: vrcholní čeští autoři dokázali psát o věcech bytí a nebytí, o doživotním tragickém údělu, tak, že čtenáři trnou zuby hrůzou a současně se může potřhat smíchy. Celá vývojová větev naší literatury – od Komenského přes Havlíčka a Haška až po Hrabala – posuzuje svět zdola a přesto s nadhledem, plebejskou noblesou. O zmarnění člověka i panovníka a dokonce boha dokáže Havlíček veršovat jakoby v lehkém lidovém popěvku. Haškův neodolatelný Švejk je přece živáček bez domova, bez rodiny, věčně putující na hraně neexistence, hnaný panskou zvlí a stupiditou války. Všichni jmenovaní autoři reprezentují hledisko lidové, ale nikoli pokleslé, píšou o plebejství, které je druhem neokázalého heroismu. Toto hrdinství není patetické ani monumentální, nejsou za ním vykřičníky, neprojevuje se hystericky zvýšeným hlasem, je hořké a moudré. Hle – živoucí humanismus, aktuální, polidštitující mohutnost!

Ano, uznávám, že při hledání smyslu naší národní existence si často musíme zajít do literatury.

Zdeněk Mahler

Masarykův lid

Do diskusí o česko-německých vztazích zapadá i stať prof. dr. Roberta Kvačka zabývající se politickým vývojem a politickou kariérou Konrada Henleina. (Převzato z Přísně tajné! 3/2002.)

PROMĚNA JEDNÉ STRANY

K politické kariéře pomohla Konradu Henleinovi rozporná situace sudetoněmeckého nacionalismu v roce 1933. Od nedávného mocenského triumfu nacistů v Německu si tento politický proud sliboval posílení a povzbuzení, jeho dvě hlavní strany, nacionálněsocialistická a nacionální však zároveň žily obavou ze zásahu československých úřadů. Některé jejich tajné zahraniční spoje přestávaly být tajemstvím, jejich politické způsoby a slovník se příliš nersrovnávaly s demokracií, a tak nejistota, zda je postihne zákaz, nemizela, spíše se stupňovala. Myslely na ilegality, ale také na nové formy veřejné politické činnosti. Nabízela se možnost spojit většinu německých stran v jednu, utvořit jakousi „sudetoněmeckou národní frontu“. Strany agrární a křesťansko-sociální však o ni přílišný zájem neprojevaly, převzala by tedy hlavně členstvo ohrožených stran. Hledal se pro ni vůdce, padlo několik jmen, vznikla i řečnivost a hádky. Volba se nakonec soustředila na úspěšného vůdce silného Svazu turnerů Konrada Henleina.

K ČEMU „KAMARÁDSTVÍ“

Henlein vyrostl v myšlenkovém světě, který jako zvlášť citelný generační úraz prožíval německou porážku ve světové válce. Jistá část mladších sudetských Němců chtěla v budoucnu dosáhnout jejího odčinění, k odmítavým následkům počítala i Československo, které pokládala jen za dočasnost. Budoucí Henleinovi političtí druhové založili v lednu 1919 hnutí Böhmerland, které zamítalo demokratický systém a chtělo v širokém středoevropském prostoru mocensky prosazovat „němectví“. Jeho programové teze formuloval především jeden z „objevitelů“ Henleina a jeho příští poradce Heinz Rutha. Hnutí chtělo pracovat k „bezpodmínečné jednotě a sjednocení celého sudetoněmeckého kmene, k dohodě a společnému postupu všech politických stran, k vytvoření velkého jednotného svazu“.

V polovině dvacátých let se sice hnutí rozpadlo, ale jeho dědictví se dále uplatnilo v činnosti nacionalistické pravice. Ta měla pestré organizační podoby. Nechyběly ani konspirativní spolky, mezi nimiž zvláštní váhu nabýval ten, který si dal do názvu „kamarádství“. Byl vybudován podle vzoru zednářských lóží, příkladem se mu stal spolek vytvořený počátkem 19. století zakladatelem turnerského hnutí Jahnem k přípravě protinapoleonského povstání. Spolek sudetoněmeckých „kamarádů“ si osvojoval nacionální ideologii, některé členy spojovala také homosexualita. Ideálem bylo „hrdinské mužství“, v jehož duchu měly být vychovávány vyvolené skupiny mládeže. Pěstovala se nietzscheovská filozofie nadčlověka, aristokratická povýšenost směřovala nejvíce proti slovanským národům považovaným za nestátotvorné a kulturně bezbarvé. Na obzoru

se „kamarádům“ a jejich ideovým otcům už zase rýsovala mohutná německá říše.

ŽÁDNÝ PĚŠEC

Členové spolku působili v různých stranách a organizacích, získávali vliv na mládež a inteligenci. Nejvyššího úspěchu dosáhli ve Svazu turnerů vedeného Henleinem. Žatecká slavnost svazu ukázala v červenci 1933 jeho početnost a posloužila za propagaci Henleinova „vůdcovství“. Během září bylo definitivně dohodnuto, že náčelník Svazu turnerů stane v čele nově vytvořené jednotné sudetoněmecké strany. Souhlasili s tím nacionální socialisté a nacionálové, jejich strany už byly před rozpuštěním a v Henleinově Frontě viděli svou „krycí organizaci“.

Henlein se proti takovému účelu sice nebránil – později, za války, o něm dokonce sám hovořil – v žádném případě však nechtěl být pouhým pěšcem na šachovnici sudetoněmecké politiky. Nemohl a ani nemínil kopírovat své předchůdce. Důvod byl nejen v obavách z opakování jejich osudu, tedy ze zákazu strany, ale i v taktice vystoupit s novou politickou a organizační formou. Nic nevadilo, že mu první programové prohlášení psali „staří lidé“, žurnalisté a funkcionáři nacionální a nacionálněsocialistické strany. Základní obsah a směr mu dal totiž Henlein sám.

OPATRNÉ KROKY

V sudetoněmeckém politickém prostředí měly už delší dobu navrch „aktivistické“ strany, které vstupovaly i do vládních koalic a obecně přijímaly Československo. Jejich postavení a vliv však od počátku 30. let nepříznivě zasahovala hospodářská a sociální krize, již se spolu se světem nevyhnuje ani Československo: v pohraničních oblastech byly vzhledem k jejich ekonomické skladbě krizové důsledky zvlášť citelné. Henlein nabídl východisko v solidární „národní pospolitosti“; sociální a národní zaměření jeho agitace chtělo nepřímou těžit i z nového politického a propagandistického vzruchu „němectví“ pěstovaného v sousední Třetí říši.

Někteří Henleinovi „kamarádi“ si nebyli jisti, zda je doba pro novou politickou organizaci právě vhodná. Obávali se komplikací z neúspěchu. Henlein se však už rozhodl. Jeho svolání z 1. října 1933 oznámilo vznik Sudetendeutsche Heimatfront a představilo její programové zásady. Byly značně obecné a nekonkrétní – Henlein doufal, že v takové podobě budou přijatelné všem vrstvám. Rozvoj „sudetoněmeckého kmene“ spojily s vytvořením jednotné vedeného „národního společenství“. Heimatfront se nehlásila o život jako strana – staré stranictví chtěla rozbít a překonat – ale jako sjednocující organizace všech sudetských

Masarykův lid

Němců. Zdůrazňovala „jednotu jejich zájmů“, nacionální struna se tedy rozezvučela zvlášť hlasitě.

První politické kroky dělal Henlein s pozoruhodnou opatrností. Patřilo k nim prohlášení loajality k Československu, které se pak i opakovalo. Směřovalo dokonce přímo na Hrad. Koncept projevu na prvním sjezdu své Fronty v říjnu 1934 v České Lípě poslal Henlein také do prezidentské kanceláře. Organizací a duchem připomínal ale sjezd každoroční norimberské srazy nacistické strany. Henlein také nabídl spolupráci německé agrární straně. Její vedení to celkem uvítalo: chtělo si zajistit, aby Fronta neagitovala na venkově a soustředila se na města, kde by porazila socialisty. Dohadování s agrárníky sloužilo Henleinovi jen jako můstek přes kritické období. Docela mu proto vadilo, že příslušníci zakázané nacionálněsocialistické a zastavením činnosti postižené nacionální strany vstupovali do jeho organizace. Potřeboval zakotvit v politickém životě, jeho Fronta ostatně rychle sílila. Sociální a nacionální agitace spolu s celkovou atmosférou v pohraničí zabíraly. Vývoj v Německu působil na toto ovzduší stále zřetelněji. Henlein brzy pochopil, že tam musí najít porozumění, souhlas a podporu.

STYKY S ŘÍŠÍ

Nacisté se hned po uchopení moci snažili ovládnout dosavadní německé organizace, které se až dosud z různých aspektů zabývaly německými menšinami. Prvního závěru dosáhl tento proces ustavením tajné rady, jejímž cílem bylo začlenit „Němce v zahraničí do celkové německé politiky“. Vedl ji Hitlerův náměstek Rudolf Hess, fakticky ji řídil Hans Steinacher, říšský vedoucí starého všenněmeckého spolku pro zahraniční Němce. Ten také Henleina pro Německo „objevil“ a začal mu urovnávat cestu k Hessovi. Pochopil, že po zákazu nacionálněsocialistické hakenkreuzlerské strany v listopadu 1933 nelze v Československu vytvořit zjevnou nacistickou organizaci. Sesterská strana Hitlerových nacistů byla v troskách a nedala se vzkřísit ani v ilegality, ač se s tím někteří její příznivci v Berlíně neradi smiřovali. Steinacher pracující podle vlastních slov k vybudování „velkého Německa“ na základě „národnostních hranic“ vsázel na Henleinovu Frontu.

S jejím předsedou se sešel poprvé, tajně, v dubnu 1934 v Krkonoších. Slíbil mu ochranu a podporu a sudetoněmecký politik nešetřil slovy vděku. V červenci jel Henlein do Bad Elster, kde ho čekal Steinacherův spolupracovník Ullmann. Henlein je nacionální socialista, referoval pak Ullman v Berlíně. „Jeho Heimatfront má už přes sto tisíc členů a všichni jsou připraveni vystoupit v příhodné chvíli jako Hitlerovi stoupenci.“ Ullmann poněkud přeháněl, musel Henleinův obraz uzpůsobit prostředí a institucím, které si takové zpodobnění přály. Nepochybný nacist by se jim zamlouval víc, o Henleinovi se zatím mnoho nevědělo. Mohutnění jeho Fronty však vzbuzovalo zájem i respekt.

Zanedlouho si Henlein mohl promluvit přímo s Hessem. Setkali se tajně ve Smerčinách. Steinacherem poučený Hess vůdci Sudetoněmecké vlastenecké fronty řekl, že může spoléhat na důvěru Říše a že má i určitou taktickou volnost, aby se v Československu udržel a zároveň vybudoval masovou stranu. Pro ni měl dostat z Německa i peníze.

PENÍZE, PENÍZE

Hned o první finanční podpoře se zachoval zvláštní dokument. Sestavil ho 27. února 1935 Friedrich Stieve z německého ministerstva zahraničí. Oficiálně vedl kulturní odbor, staral se však hlavně o německé menšiny v zahraničí. V hlavní části svého záznamu Stieve psal: „Dr. Steinacher požádalo částku asi tři miliónů Kč (přibližně 300 tisíc marek) na volby v Československu, které se mají konat během několika málo měsíců. Této částky má být použito na podporu Henleinovy Fronty, federovaného hnutí německé menšiny v Československu, aby se jí umožnilo vyjít z voleb v co nejsilnějším postavení.“

Henlein prý už jednal s německým ministrem financí, který je ochoten peníze uvolnit, pokud bude ministerstvo zahraničí s podporou souhlasit. Věc byla totiž značně „delikátní“ a Stieve na to také upozornil: „I když riziko pro sudetoněmeckou menšinu je veliké vzhledem k nebezpečí, že by akce mohla být prozrazena, dr. Steinacher zdůraznil, že pro Německo je svrchovaně důležité, aby Henleinova Fronta nebyla ponechána na holičkách v okamžiku, který by mohl být pro sudetoněmeckou menšinu rozhodující. Zkoumají se všemožné způsoby ke zmenšení rizika – časování akce, výše částky a zakrytí jejího převodu.“

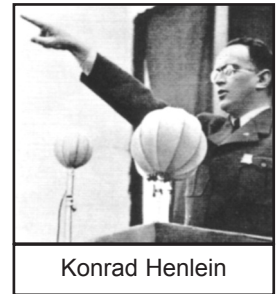
Tři milióny korun nebyly malou částkou a politický účel jejich hodnotu ještě zvyšoval: měly Henleinovu Frontu pevněji připoutávat k Berlínu. Steinacher seznámil jejího předsedu s říšským ministrem financí Schwerinem-Krosigkem, a když ten „našel“ příslušnou částku, zajistil Steinacher souhlas odpovědných politických míst. Tak se zrodil Stievův dokument.

Peníze Henlein dostal. V srpnu 1935 je v Berlíně dodatečně vyúčtoval. Podepsaná stvrzenka zněla na 331 711,30 marek. Od té doby se už příliv peněz z Německa Henleinově straně nezastavil. Ministerstvo zahraničí mu přes pražské vyslanectví posílalo měsíčně 120 tisíc korun. Zároveň financovalo kancelář strany v Berlíně. V polovině roku 1936 hrozilo prozrazení této finanční podpory, když československé úřady objevily jeden ze způsobů jejího převodu. Německé vyslanectví v Praze přišel varovat britský diplomat Hadow, který se o tom dozvěděl. Henlein měl jeho sympatie.

Peníze přicházely do Henleinova ústředí také z Goebbelsova německého ministerstva propagandy, z fondů maršála Göringa, od Leyovy Pracovní fronty. O nejvyšší muže z jejího vedení i o další členy se zajímala také německá vojenská rozvědka a zpravodajská složka SS. I tyto kontakty měly asi své finanční stránky.

POPRVÉ S HITLEREM

Pro parlamentní volby v květnu 1935 musel Henlein změnit Vlasteneckou frontu na Sudetoněmeckou stranu. Prosadil se s ní ohromujícím způsobem, získal dvě třetiny německých voličů. Byl to výsledek umné agitace, v níž se do popředí dostávala stále více nacionální hesla. Působila zřejmě dokonce více než sociální přísliby, sociální poměry

Konrad Henlein

Masarykův lid

v pohraničí se v polovině 30. let přece jen poněkud zlepšovaly. Úspěšné byly také politické způsoby, jež strana volila: parády, bojovně laděná shromáždění i výhrůžky a násilí. Získávala podporu v kruzích, které měly peníze a postavení vhodné pro existenční tlaky na podřízené. Hesla o „německém společenství a pospolitosti“ jako o sociálním léku, o potřebě národního sebevědomí zabírala.

Z jednoho kusu ale Sudetoněmecká strana nebyla. Dokonce se v ní různé skupiny ostře svářely. Staří nacisté a jim podobní noví radikálové prosazovali konfrontační vystupování, otevřenější spříznění s hitlerovským Německem. To beztržně likvidovalo závazky z mírové smlouvy a z dalších mezinárodních úmluv, zbrojně sílilo a hlavně militarizací dusilo dřívější hospodářské a sociální problémy. Henlein a zvláště jeho „kamarádi“ se těmito skupinám jevili málo důrazní, ideologicky zmatení, nedostatečně respektující nacismus. Celé straně byl ale společný prezírávý a odmítavý vztah k demokracii jako systému. Sama nikdy demokratickou nebyla, ani v podobě Fronty, ani pak jako strana. Vlastní jí byl vůdcovský princip prostupující celou její strukturou. „Opoziční“ skupiny ho chtěly ještě prohloubit a stranu ovládnout. Demokratického režimu v Československu však strana plně využívala. Oficiálně usilovala o autonomní správu českomoravského pohraničí, kterou by řídila. Vzhledem k jejímu charakteru by nešlo o správu v demokratickém duchu: část Československa by tak byla spravována nedemokraticky, totalitně. Hranice mezi Libercem a Prahou by časem mohla posloužit ke stržení hranice mezi Libercem a Berlínem.

V souboji s netrpělivou, radikální „opozicí“ bylo pro Henleina důležité, že si stále uchovával podporu z Německa, dokonce si ji ještě utvrdil a prohloubil. Nacistický režim i jeho fascinoval, přitahoval a inspiroval. Veřejně to nemohl a vzhledem k postavení a taktice strany ani nesměl říci: někdy – třeba při první cestě do Anglie koncem roku 1935 – to dokonce popíral, většinou to aspoň stále srozumitelněji naznačoval.

V srpnu 1936 se poprvé setkal s Hitlerem. Zajel do Berlína, jakoby na olympijské hry, hlavně ale jednat s nejvyššími německými představiteli. Dlouho mluvil s ministrem zahraničí Neurathem, jehož úřad se o politické poměry mezi sudetskými Němci soustavně zajímal. Neurath Henleina upozornil, aby Sudetoněmecká strana nepočítala s brzkým zásahem Říše proti Československu „mečem“. Zprávy o něm šířila z Německa různá „podřízená místa“, mezi členy Sudetoněmecké strany nacházely vstřícný ohlas. „Sudetští Němci se musí ve svém boji spoléhat nejprve sami na sebe, přičemž bychom jim samozřejmě morálně a pokud možno také finančně pomáhali,“ vyjádřil se Neurath. Henlein mu sdělil, jak mocně na něj zapůsobilo setkání s Hitlerem. Došlo sice jen ke krátkému rozhovoru, pro Henleina měl však stisk rukou s nacistickým vůdcem prvořadou politickou hodnotu. „Je pro něho velmi cenné, že bude moci doma sdělit, že hovořil s vůdcem a že mu ten vyslovil své sympatie,“ zdůraznil Neurathovi. Hitlerovy „sympatie“ byly tedy už tím nejdůležitějším, co mělo Henleina legitimovat pro vůdčí postavení v Sudetoněmecké straně.

VÁLEČNÁ SLOVA

Během roku 1937 strana v rétorice a vůbec v politických aktivitách dále přitvrдила. Těžila přitom ze zhoršujícího se mezinárodního postavení Československa. Nacistické Německo na ně již téměř soustavně útočilo kvůli jeho zahraniční politice i vnitřním poměrům a snažilo se je mezinárodně izolovat. Nevlídně na ně pohlíželi i vlivní Britové, kteří chtěli Německem zjištěné mezinárodní vztahy uklidňovat dorozuměním s ním. Státně rozmělněná střední Evropa se jim jevila politicky nebezpečným prostorem, z něhož by mohla povstat nová válka. Podle nich tu bylo třeba uspokojovat „německví“, také Henleina, zvláště když je tak „umírněný“ a žádá „jen“ autonomii. Tak ho aspoň poznávali, tak ho chtěli vidět. A Henlein z toho náležitě těžil. Přitom už naplno vsadil na nacistické Německo.

Řízení zahraničních Němců se v roce 1937 ujala v Říši esesácká Volksdeutsche Mittelstelle. Henleinův ochránce Steinacher „padl“, ale vůdci Sudetoněmecké strany to už nevadilo. Jen radikálové ve straně byli stále radikálnější. Vedl je Henleinův zástupce K. H. Frank. Na jaře 1937 zjišťoval v Berlíně možnosti vojenského zásahu Říše proti Československu. S několika dalšími stranickými funkcionáři jel v září na norimberský sjezd nacistické strany. Vrátili se nadšení, ano, to byl vzor a příklad!

Frank se také stal ústřední postavou incidentu, z něhož v říjnu 1937 zavanulo válkou. „Lze říci, že od roku 1918 nebyla v německé veřejnosti pronesena tak prudká slova na adresu jiné země, vyjma ovšem sovětského Ruska,“ napsal o tehdejší německé tiskové kampani proti Československu jinak zcela nezainteresovaný dánský list Nationaltidende. „Kdybychom měli soudit podle německých večerníků, museli bychom předpokládat, že zítra nebo pozítří dojde k vojenským srážkám mezi Německem a Československem.“ Záminka k těmto atakům volicím urážlivá, zlobná a zápalná slova vznikla 17. října v Teplicích.

Po stranickém shromáždění tu Henlein nastupoval do auta obklopeného davem. Strážníci mu uvolňovali cestu, na chodník poslali i Franka, který se s dalšími poslanci a funkcionáři účastnil krajských dnů Sudetoněmecké strany. Zlostný Frank jednoho strážníka praštil. Musela to být pořádná rána, když napadený inspektor spadl na chladič auta a zranil se. Chtěl se bránit obuškem, ale Frank mu ho vytrhl. Další strážníci Franka zkontrolovali a odvedli na strážnici. Tam mela pokračovala. Frank se prokázal poslaneckým průkazem, na pomoc se mu snažili přijít další poslanci. Frank ještě nějakou dostal, hůře na tom byli tři strážníci. Ošetřoval je lékař.

Hned večer se v Litoměřicích sešlo vedení Sudetoněmecké strany. Ač nikdo nepopíral, že za srážku mohl Frank, nálada byla bojovná. Volalo se po úderu, nejdříve aspoň slovním. Strana právě prožívala nepříjemnou aféru, kterou potřebovala zaretušovat. Člen vedení Rutha, Henleinův zahraničněpolitický rádce, se ocitl za mřížemi pro homosexuální praktiky a spáchal tam sebevraždu. Důkazy obstaral úřadům někdo z jeho stranických konkurentů. Ruthovy sklony byly známy, hrozila ale žaloba za to, že „kazí mládež“. Na jeho případ se mělo rychle zapomenout. Teplický incident mohl k tomu posloužit.

Hlavní slovo na litoměřické poradě měl Henlein. Prý by srážka v Teplicích mohla Německo vybědnout, „aby

Masarykův lid

rozhodlo sudetoněmeckou otázkou“. O poradě informovaný německý vyslanec Eisenlohr hlásil do Berlína: „Vedoucí osobnosti Sudetoněmecké strany se domnívaly, že teplické události by mohly být podnětem k tomu, aby sudetoněmecká otázka byla rozhodnuta s pomocí Říše.“

Na postoj západních velmocí by se podle Henleina Německo ohlížet nemuselo. „Z anglické a pravděpodobně francouzské strany žádné vážné intervence ve prospěch Čechů nepřijdou,“ shrnoval Henleinovo vyjádření Eisenlohr. Henlein tak soudil z rozhovoru, který měl nedávno v Londýně se státním tajemníkem britského ministerstva zahraničí Vansittartem. Ten mu přislíbil podporu, protože to prý odpovídá britské politice odstraňovat menší „řecí plochy“, za nimiž se mohou skrývat velké konflikty. Vansittart už jistý čas přesvědčoval sebe i jiné, že Sudetoněmecká strana „se spokojí“ s autonomií. Henlein si z jeho slov zase vyvodil, že Británii vlastně střední Evropa nezajímá. S německým velvyslancem v Londýně Ribbentropem se proto shodli, že by bylo vhodné vystupňovat politický nápor proti Československu. Záznam z jejich porady jej definoval jako „ostré vyhocení věcí v Československu a posunutí sudetoněmeckých požadavků do čela evropské politiky.“

V Litoměřicích mluvil Henlein zostra, ale pak musel uznat, že k „zásahu“ není doba ještě zralá. Podle Eisenlohra došel „k poznání, že čas pro rozhodující boj o moc ještě nepřišel a že příliš zdůrazňovaná, na Říši orientovaná agresivita může přivést stranu a zvláště její vedení do nebezpečí, pro něž se přece jen ještě necítí připraveným“. Vyslance silácký radikalismus Sudetoněmecké strany vyleká. Hlavně ho znepokojilo, že se Henleinovy výroky vynesly a mohly z nich být nepřijemnosti. Nepochopil, že vedení strany si přálo pořádně politické dusno a vítalo vše, co k němu přispívalo. Protičeskoslovenská kampaň z Německa v tom hrála prim, ostatně o incidentu informoval říšský rozhlas dokonce už chvíli po něm. Jaký div, že zahraničnímu tisku připomínala kampaň bubnování do války, psal o tom s úděsem i rozhořčením. Ustaraný československý vyslanec v Berlíně zjišťoval, že „v prostředí radikálních živlů v nacionálněsocialistické straně pomýšlí se na násilné zasažení do otázky sudetských Němců“. Žádaly se i chystaly k tomu nepokoje v Československu. Teplická srážka ještě nestačila, měla mít opakování i nové podoby.

Henlein politické napětí dále živil. Zajel si znovu tajně do Berlína, aby se poradil o taktice. Mluvil vícekrát s Eisenlohrem – „potřebuje mít záda krytá Říší“, referoval o důvodech vyslanec. Napsal „otevřený dopis“ prezidentu Benešovi, ale pramálo mu záleželo na tom, zda mu z Hradu odpovídá. Dopis byl určen zahraničnímu zveřejnění, v Německu a Anglii. Do Londýna ho odvezl jeden z bohatých velkostatkářských příznivců Sudetoněmecké strany, bývalý šlechtic. Československo neměl v lásce, kvůli pozemkové reformě a vůbec. Reforma ho však zase tolik neochudila,

protože si mohl dovolit soukromé letadlo. Vydal se v něm na cestu s jediným dopisem. V britském tisku byl Henleinův list zveřejněn dokonce dřív, než ho československý prezident oficiálně obdržel. Odmítl ho jen Daily Herald, který ho pro obsah i tón nazval nestoudným.

Henlein se v něm přímo odvolával na to, že jeho požadavky příznivě posoudila britská vládní místa. Měl samozřejmě na mysli už zmíněný rozhovor s Vansittartem. Beneš vyžval, by se co nejdříve postaral o zřízení sudetoněmecké autonomie. Jinak bude v Československu zle, soudobá už neklidná situace se ještě zostří. Uzavřené a od vnitrozemí oddělené pohraničí, sen již Henleinových nacionalistických předků z rakouského času, mělo být v moci Sudetoněmecké strany. Henleinův konečný cíl to však nebyl. V hlavě už nosil jiný a zanedlouho ho svěřil i papíru. V dalším dopise. Nikoliv otevřeném, ale tajném. Hitlerovi.

Hitler jako by četl už Eisenlohrovu zprávu o poradě sudetoněmeckých

předáků po teplickém incidentu – nevíme to jistě. Anebo posuzoval mezinárodní situaci stejně jako Henlein. Použil totiž o postoji Západu k Československu ve výkladu náčelníkům branných složek 5. listopadu 1937 stejných slov jako předseda Sudetoněmecké strany. Črtal „jízdní řád“ budoucích válek Německa a nejdříve chtěl vyfídit Československo. „Vůdce osobně věří,“ je zapsáno v záznamu o poradě v říšském kancléřství, „že Anglie a snad také Francie se již pravděpodobně Československa mlčky zřekly a že se smířily s tím, že tuto otázku bude jednou řešit Německo.“ Obdobně přece mluvil nedávno v Litoměřicích Henlein. Ta shoda je až nápadná. Vysvětlení může mít více. Podstatné bylo, že ti dva si rozuměli.

Pryč s Československem!

O svém smýšlení a o plném ztotožnění své strany s nacistickou Třetí říší vydal Henlein svědectví v dopise do Německa z 19. listopadu 1937. Šlo o dopis obsáhlý, mnohastránkový, vlastně to byla spíše zpráva, jaká se podává nadřízenému. Originál dostal německý státní sekretář Lammers, který ji měl předat Hitlerovi. Kopii s vysvětlujícím dopisem poslal Henlein ministru zahraničí Neurathovi. „Cítil jsem povinnost dát podnět k vypracování souhrnného výkladu palčivých otázek v Československu a seznámit s ním říšské vedení,“ psal v dopise ministru zahraničí. Zpráva byla však určena především pro Hitlera – zdůrazňovalo se to i v jejím nadpisu – a představovala podrobné vyjádření názorů a cílů Sudetoněmecké strany.

Soužití Čechů a Němců v československém státě označil Henlein, a ti, kteří s ním dopis koncipovali, už za nemožné. Problém měla „rozřešit“ Říše. Československu připsal dopis vinu za kdeco: bylo založeno jako antiněmecký stát, odboj vedený Masarykem a Benešem měl především proti německou tendenci, Československo žije v prostoru, který je

sudetští Němci zdraví své poslance

Masarykův lid

vylučně německý. Porakouskou ztrátu výsadního postavení sudetských Němců viděl Henlein jako násilné odnárodňování, které zasáhlo všechny společenské oblasti. Protiněmecká jsou i československá spojení s Francií a Sovětským svazem.

Československo bylo prohlášeno za mezinárodní záštitu všeho, co je nepřátelské Třetí říši: bolševismu, politického katolicismu, židovství, zednářství, německé emigrace. Sudetoněmecká strana proto už několik let proti československé zahraniční politice bojuje a všemožně se snaží Československo mezinárodně diskreditovat. Její vliv se nedá podceňovat, je přece třetí nejsilnější fašistickou stranou v Evropě. Plné přiznání k nacismu musí ovšem ještě skrývat, Henlein se omlouval, že dosud je nucen „zastírat své vyznávání nacionálního socialismu jako světového názoru i politického principu“. Chce obstát v československém parlamentním systému – aby jeho strana přispěla k jeho zničení.

A nejen systému, vůbec Československa jako státu. Henlein se v dopise Hitlerovi otevřeně vyznal, že „v srdci netouží po ničem tak horoucně, jako po včlenění sudetoněmeckého území, ba celé oblasti Čech, Moravy a Slezska do Říše“. Tedy žádá autonomie, to byla pouze dočasná taktika mající pomoci k snadnějšímu dosažení konečného cíle. Žádné vnitropolitické řešení, ale násilné rozplynutí českých zemí v Říši. V Sudetoněmecké straně se věřilo a dopis Hitlerovi to připomněl – , že německá armáda se dá jednou na pochod, nebo se Říši podaří jinak dosáhnout pádu Československa. Hitler se měl přitom plně spolehnout na Henleina a jeho stranu. Koncem roku 1937 mu definitivně nabídl své služby. Henlein se plně a jednoznačně svázal s nacistickou Třetí říší. Zanedlouho to také dokázal.

Robert Kvaček

MEZINÁRODNÍ KNIŽNÍ VELETRH HOLEŠOVICKÉ VÝSTAVIŠTĚ

Mezi nakladateli, kteří svou knižní produkci vystavovali na 17. Mezinárodním knižním veletrhu v Praze ve dnech 12. – 15. května 2011, byl také nakladatel Milan Nevole, jehož nakladatelství Eva tiskne Masarykův lid a vydává publikace a periodika pro KPV, pro KMH, SEB a pro další demokratické organizace.

Na snímku je spisovatelka Zora Dvořáková, která zde představila svoji novou knihu „Nevšední den v kleci... i taková byla totalita“.

Masarykův lid

AKTUALITY

Od roku 2009 se i Česká republika potýká s vlivem globální a ekonomické krize. V souvislosti s tím jsme si ověřili některé strategie, ale také jsme přišli o některé iluze. Ukazuje se, že krize má ke svému konci daleko a její dopady ještě několik let budeme cítit. K těmto otázkám Lidové noviny pravidelně přináší komentáře. Z 5. 1. 2011 je zamyšlení Josefa Pleskota, ze 4. 5. 2011 pochází informace ČTK.

MUSÍ BÝT JINAK

Kdysi, ještě za minulého režimu, jsem poznal jednoho kolegu, který odešel do Německa a v Lübecku se přičlenil do staré hanzovní rodiny. Cestovali jsme spolu autem ze Slovenska a on mně s nadšením vyprávěl o rozvážnosti a klidu svého tchána, který po svých předcích podědil nesmírně důležitou vlastnost hanzovních obchodníků: nikdy neztratit klid a rovnováhu a se stejnou vyrovnaností přijímat zprávy o úspěšných obchodech jako o neúspěšných. Má to však jedno důležité tajemství, či spíše předpoklad: neustávat v aktivní a vytrvalé práci.

Z tohoto pohledu je krize stejně normální jako konjunktura, ostatně známe to i z nápěvku „...jednou jsi dole, jednou nahore...“. Pokud ale v krizi polevíme s aktivitou, s prací a úsilím, pokud rezignujeme, zůstaneme dlouho dole, a třeba i navždy. Krize by měla člověka co nejméně rozhodit, tím méně krize ekonomická, taková, jakou jsme v uplynulých letech zaznamenali. Rozhodit by neměla, ale varovat jistě ano.

Jsem přesvědčený o tom, že po krizi nemůže být stejně jako před krizí. Proto pocituji zklamání z toho, že většina společnosti očekává, že brzy bude stejně (dobře), jako bylo nedávno. Ano, asi bude zase lépe, ale hlavně musí být JINAK. Nebude-li jinak, dost bychom promarnili. Rekonstrukce stavu před krizí by vedla k pouhému prodloužení trvání již vyčerpaného modelu.

Očekával jsem (stále očekávám) mnohé změny postojů jednotlivců, výrobních podniků, kulturních institucí, politických stran i církví, které v součtu vychýlí celou společnost k jinému, pozměněnému hodnotovému systému. Očekával jsem a stále očekávám chytřejší výrobu s lepšími produkty, moudré investování do kvalitnějších projektů a staveb, uvážlivé rozhodování o tom, co je opravdu důležité a co rozmařilé, zříkání se malicherností a hloupostí. Přál bych si více angažované kultury a méně zábavního průmyslu, rád bych slyšel více mluvit moudré lidi, o kterých vím, že jsou, bylo by také velmi dobré slyšet oslavovat práci (manuální i duševní) a utlumit stále hlasité žvatlání o požitcích a o trávení neustále se prodlužujícího volného času atp. atd.

Očekával jsem a stále očekávám přirozený (neromantický) vztah k přírodě, k půdě, k Zemi, tak přirozený, že jej nelze oddělit od přirozenosti člověka, kterou, jak očekávám, budeme lépe definovat, uvědomovat si ji a více na ní stavět. Očekával jsem a stále očekávám příklon k opravdovým kvalitám evropské a obecně západní kultury, se kterou jsme bytostně spojeni, a když ji opouštíme, ztrácíme pevnou půdu pod nohama. Také jsem očekával a stále ještě očekávám probuzení národní hrdosti, se kterou lze klidně vstoupit do evropského prostoru a nerozplynout se v něm, ale naopak jej obohatit.

Krize je příležitost k zamyšlení, ke zklidnění, ke korekci cesty, k revizi dosavadního způsobu života. Mnozí se zamysleli, zklidnili, korigovali, revidovali... Mnozí jednotlivci ano, ale do společnosti toho mnoho neprosáкло. Podniky neprojevují příliš vůle změnit své zavedené výrobní programy, investoři stále neztratili pokušení investovat podle zaběhaných pofiderních marketingových zvyklostí a politici nezačali šířit zprávy o tom, že dobrá, užitečná práce je jedním z hlavních smyslů života, že se vyplácí, a navíc přináší radost i zadosťučnění v době konjunktury i v době krize.

Samozřejmě vím, že v době krize je méně práce a méně prostředků k jejímu odměňování. Vysoká nezaměstnanost je jistě devastujícím činitelem celé společnosti. Jde ale především o změnu životního kurzu. V naší bohaté společnosti by možná stačila jen nepatrná korekce. Ilustrativně. Pouhým snížením teploty v našich příbytcích o jeden jediný stupeň lze v celkovém součtu ušetřit obrovské množství energie a přitom nestrádat, možná naopak. Myslím, že i změna kurzu ve směřování naší společnosti o pouhý jeden stupeň by přinesla mnoho dobrého pro všechny a příští krize by nemusela být vnímána jako jev, který do života zdravé společnosti nepatří.

Josef Pleskot

KRIZE POTRVÁ JEŠTĚ ROKY

Brusel. Evropský výbor pro systémová rizika (ESRB), nový unijní superúřad, který má na starost dohled nad finančním sektorem a hlídá jeho dopad na unijní ekonomiku, uvedl, že krize ještě zdaleka neskončila. Potrvá ještě několik let a pro EU stále představuje značná rizika. Řekl to šéf Bank of England Mervyn King, který je zároveň prvním místopředsedou ESRB, při vůbec prvním slyšení nové instituce před hospodářským výborem Evropského parlamentu.

„Pro oživení ekonomiky existuje celá řada rizik. Hospodářské výzvy potrvají ještě řadu let. Finanční krize má ke svému konci hodně daleko a její dopady ještě několik let pocítíme,“ citoval Kinga internetový server EUobserver.

Místopředseda ESRB Andrea Enria, který je zároveň šéfem Evropského orgánu pro bankovníctví (EBA), uvedl, že současná dluhová krize v eurozóně rozhodně nepředstavuje

jediné nebezpečí. Nebezpečí pro celý systém podle něj leží především mimo regulované oblasti.

Finanční produkty se totiž vyvíjejí tak rychle, že politici nemají sebemenší šanci jejich fungování legislativně upravit a investoři kapitál přemísťují právě do neregulovaných oblastí. Enria zákonodárce rovněž upozornil, že nový unijní úřad čelí problémům při sběru dat a někdy je obtížné dokázat jejich důvěryhodnost.

„V době, kdy ESRB bude dělat nepopulární kroky, budeme potřebovat vaši podporu. Budeme potřebovat pomoc parlamentu, aby zasáhl proti finančním institucím, které někdy mají obrovskou lobistickou sílu,“ doplnil svého kolegu King. Podle něj jsou banky schopné získat kontrolu nad jakoukoliv připravovanou regulací.

čtk

Přetiskujeme z Lidových novin z 12. 5. 2011 uvažování Soni Křítkové, proděkanky Národohospodářské fakulty VŠE

BOJUJEME PROTI SOKRATOVÍ

Kdo je společensky významnější: starý profesor přednášející celý život tisícům studentů, nebo 43letý internetový guru, který má 6478 následovníků na Twitteru a 2500 přátel na Facebooku? Platí stále ještě zákon společenské významnosti; je stále významnější ten starší než mladší, žena než muž, nadřizený než podřizený? Nebo už generaci nastupující do vysokoškolských lavic nadobro změnila všudypřítomná technika? Umí si mladí vážit věcí, které je obklopují? A uvědomují si rodiče důležitost principů popsaných ve zmiňovaném kánonu etiky? A jsou tyto principy stále platné?

Generace mladých lidí nyní nastupujících do vysokoškolských lavic by na první ze sedmi předcházejících otázek odpověděla, že Miloš Čermák, na druhou, že ne, na třetí, že ano, se čtvrtou by si nevěděla rady, důležitost principů by potvrdila, avšak jejich platnost nikoli.

Přesto, anebo právě proto jsou tyto principy stále důležitější, úcta ke společensky významným osobnostem, ke starším lidem musí být stále součástí správného vychování. Je bez debaty, že časoprostor se rychlým rozmachem elektronické komunikace krátí, mizejí klasické schůzky lidí „face to face“, naopak setkávání se převážně omezuje na prostor vymezený sociálními sítěmi. Generace dnešních studentů, trpící nedostatečným reálným kontaktem s rodiči i starší generací obecně, si v zásadě ani ona základní pravidla vžít nemůže; byť o nich možná ví.

Baví se studenti se svými rodiči například o tom, kdo je učitel, proč je strýc úspěšný podnikatel, proč je důležité setkávat se s prarodiči a pomáhat jim, či co znamená přátelství? Těžko, maximálně se svým rodičům chlubí dalším přírůstkem virtuálních přátel na sociální síti, kde žijí svůj reálný život. Co se s tím dá dělat? Není-li možné diskutovat v rodinách, měla by toto místo zaujmout a nahradit škola. Posílení společenské výchovy nastupujících generací by mělo být intenzivní dokonce již od základních škol. Klidně na úkor základů počítačové gramotnosti či místo úvodu do programování. Tak jako v minulosti přicházely do škol děti sice počítačově ngramotné, zato však obdařené základní znalostí etiky, nyní je to přesně naopak. A pokud se tomu, stejně jako v minulosti, přizpůsobí i výuka, nestane se, že lidé budou ve stáří „bez rodin“, byť ty rodiny formálně existují. Nestalo by se, že by učitelé byli šikanováni studenty a jejich „legrácky“ byly vystaveny k dehonestaci na internetu, nestalo by se, že by jeden záviděl druhému jeho úspěch, ale naopak by jedinec napnul všechny síly, aby byl také tak úspěšný.

Nechťjme se dočkat toho, že začne platit Sokratův citát, kterým podle svých následovníků označil mladé lidi žijící v pátém století před Kristem v Aténách: „Naše mládež miluje přepych. Nemá správné chování. Neuznává autority a nemá úctu před stáří. Děti odmouhvají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.“

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

V této memoárové rubrice dáváme slovo spisovatelce Nině Svobodové, která dosud neprávem stojí v pozadí mezi ženami perzekvovanými komunistickým režimem. Narodena r. 1902 v Praze, zemřela tamtéž r. 1988. Psala nábožensky laděné prózy a dramata: „Nesmrtelná láska“ (1933), „Duše fresek“ (1933), „Dům U božího oka“ (1948). Po skončení války 1945 byla poslankyní za Čs. stranu lidovou, 1949 ji komunistická justice odsoudila na 15 let do vězení, odkud ji propustili 1960, avšak v letech 1961–67 byla znovu vězněna. Rehabilitace se dočkala 1975. Její vězeňské rukopisy byly zničeny. Až v letech 1968–69 po mnoha letech věznění a ústrků jí bylo umožněno veřejně vystoupit – i když jen na krátkou dobu. Její vzpomínání bylo otištěno v Lidové demokracii 18. 7. 1968.

ZAMŘÍŽOVANÝ ČAS NINY SVOBODOVÉ

„Vstoupila na své bitevní pole se vzpřímenou hlavou. Chodila tak celým svým životem.“ Tohle napsala Nina Svobodová o jedné hrdince v knize „Vykoupený čas“ před čtvrtstoletím, ale platí to také o její vlastní statečnosti za mřížemi mezi léty 1949 až 1967.

Zamřížovaný čas pro mne začal v pátek 23. prosince 1949, kdy si pro mne zajela Státní bezpečnost do Svazu katolické Charity, kde jsem v té době působila jako redaktorka časopisu Charita. A tak v ten poslední předvánoční den jsem byla posazena do auta a odvezena do Liberce na pověstnou „Laufrovku“, totiž tehdejší vyšetřovací vazbu v Blažkově ulici, takto do jednoho z nejšpinavějších stavení, jaké jsem v životě viděla. Nejprve samozřejmě výslech s chrlením laviny jmen. S výjimkou Jaroslava Kolína, který jako já býval do února 1948 poslancem ZNV za Čs. stranu lidovou (a jeho mladší dcerce jsem byla kmotrou), jsem z té záplavy nejen nikoho neznala, ale nikdy o nikom ani neslyšela.

Teprve za měsíc jsem směla napsat sestře několik slov. Do té doby nikdo venku nevěděl, kde jsem a co se se mnou stalo. Víc než po půl roce jsem byla odvezena do soudní vazby v tehdy nové budově v Pastýřské ulici (dosud nás tam vozili jen na výslechy) a po vyčítavém konstatování pánů referentů, že jsem vůbec nedoznala, bylo mně oznámeno, že jsem obžalována z velezrady, dáno mně k přečtení asi pět řádků z obžaloby, jinak pečlivě zakryté papírem, oznámen návrh na absolutní trest, to jest provaz, ztráta občanských práv a zabavení veškerého majetku. Těmi pozemskými statky sice intelektuál z úřednické rodiny nijak neoplýval, ale zákon pana dr. Čepičky pamatoval na všechno, a tak sestře potom sepsali v bytě i kořenáč s kliví. Nebyly to moc příjemné pocity v tom červenci 1950, kdy ve skupině šestnácti lidí, z nichž jsem znala jen Kolína a jednou v životě letmo viděla paní Koškovou, nastupovala k soudu. Dva dny předtím jsem onemocněla růží v noze, kulhala jsem, opatřena rozměrným obvazem – a ta choroba se mě pak držela celých šestnáct let, takže mám za sebou víc než padesát recidiv.

Spisovatelka Nina Svobodová vypráví o svém více než šestnáctiletém zamřížovaném čase, odkud se vrátila teprve před rokem. Od konce června., kdy přinesla Lidová demokracie

opět po dlouhé době její fejeton, přicházejí četné dopisy čtenářů s vřelými pozdravy a vzpomínkami – dobří lidé tedy nezapomněli – i s díky za obět tolika let života i za slova, psaná kdysi ještě na vězeňské osmerce. Byl to zvláštní fejeton, nezvyklý z těch tvrdých a smutných míst, jemný jako všechny knihy Niny Svobodové. I ty veliké skladby o Dantovi nebo Andreovi di Cione, i ty sbírky hutných literárních fresek z Itálie nebo z jiných krásných končin světa, které vykreslila zejména ve „Vykoupeném času“, knize, jež mnoha sugestivními místy připomíná autorčin pozdější osud. Snad proto i ten fejeton z vězeňských dojmů vyzněl tak nevšedně, stejnou ušlechtilou citovostí jako kdysi jedno místo v legendách Vykoupeného času: „Husté, nehybné ticho, jež kolem dokola obklopovalo celou, rozvlnilo se ohlasy tónu, který zněl kdesi v dálce, čistě, jasně a líbezně, jako by někdo zvonil na stříbrné menší zvonky.“

Alle skutečnost vlastního životního románu byla velice zlá:

Proces byl známý, „monstrák“, divadlo pro zahraničí, uspořádané v libereckých Lidových sadech. Byl to první veřejný proces po soudu s dr. Miladou Horákovou, vysílaný rozhlasem a filmovaný. Aby několika členům Čs. strany lidové a strany národně socialistické mohly být vyměřeny fantasticky vysoké tresty, byli jsme souzeni se skupinou teroristů. Z nich jsem nikoho v životě neviděla a nikdo také neznal mne – ale na to se zmíněný zákon neohlížel. Rozmluva s advokátem před zahájením procesu trvala sotva pět minut a konala se v přítomnosti dvou členů StB. Já byla zařazena z 13. na 16. místo a prokurátoři dr. Barbaš a dělnický prokurátor Janda mně oznámili, že mne soudí na základě domněnky. Také se mně vytýkalo, že jsem kritizovala (a to byl v té době těžký zločin), a nakonec jsem dostala nejmenší trest z celého případu, to jest patnáct let. Dva členové teroristické skupiny byli odsouzeni k trestu smrti a za půl roku v Praze popraveni ...

A pak po třech týdnech Pankráce přišel transport do Mladé Boleslavi, opravdu likvidační stanice pro politické vězně. S vězeňskou stráží, která patřila pod ministerstvo spravedlnosti, mám špatné zkušenosti: ať to byla mladá dozorkyně „černá Fany“, nebo pan náčelník. Ta „černá Fany“ si na mě zvláště zasedla, při těžkém záchvatu růže, kdy jsem

Masarykův lid

měla 40 stupňů horečku, mne nechala bez lékařské pomoci, zkrátka měla pro mě vždy nějaké roztomilosti v záloze.

Někteří čtenáři si vysvětlovali zmizení Niny Svobodové, že je asi v exilu, že „někde v cizině studuje zvyky národů, odhaluje tajemství fresek a zkoumá životní osudy křesťanských postav a píše pro naše velké dny,“ jak čteme např. v dopise paní Marie Frimlové z Trutnova. Ano, mizely nejen myšlenky, díla a radost, jakoby v bezedné prázdnotě mizeli i lidé. A jak zatím cestovala Nina Svobodová? Po věznicích, táborech a donucovacích pracovnách na mapě celé republiky: Pankrác, Rakovník, Pardubice, Opava, Ilava, Ostrov u Karlových Var ...

V Pardubicích roku 1953 zřídil nový náčelník takzvané izolované oddělení. Říkávalo se mu „hrad a Vatikán“ a byly tam všechny řeholní sestry se svými generálními představenými, universitní profesorka, poslankyně i ženy z domácnosti, lékařky i dělnice, právničky, učitelky, úřednice, pracovnice skautské, sokolské a orelské i mladé dívky, které v osmnácti a devatenácti letech byly odsouzeny na dvacetiletí ... Samozřejmě jsem se na „hradě“ ocitla i já. Poměry tam byly zlé, mírného zlepšení jsme dosáhly v květnu 1954 teprve hladovkou.

Na „hradě“ jsme se denně ráno modlily mši svatou zpaměti, pak jsme pletly (opravdu krásné exportní výrobky) a přitom se před námi v přednáškách universitní profesorky dr. Růženy Vackové rozvíjely dějiny umění od starého Egypta k dnešku. Řádové sestřičky prohloubily náš duchovní život a podávaly nám krásné příklady osobní ušlechtilosti i účinné pomoci bližním – a já osobně jsem měla příležitost přispět vyprávěním z děl světové literatury.

Po sjezdu spisovatelů roku 1956 bylo mně dovoleno ve volném čase psát. Předtím nebylo na papír a tužku pomyšlení. Psala jsem verše, rozhlasové hry, pásma, povídky, překládala básně ze všech jazyků, které jsem znala – a téměř o to vše jsem přišla, protože počátkem roku 1960 při jedné z prohlídek, pověstných „filcunků“, byla většina mých prací zničena, bez ohledu na povolení, dané náčelníkem. Bohužel také beletrizovaný životopis Dickensův, určený pro mládež, podlehl této zkáze ...

Vás pak vysvobodila amnestie ...

V roce 1960 jsem byla sice amnestována, ale stále hlídána na každém kroku. A 6. června 1961 přišla v 6 hodin ráno opět Státní bezpečnost a odvezla mně do Ruzyně. Naštěstí na cestě nedošlo k havárii auta, jak se stalo například u Marie Pohlové-Dokoupilové, která byla při havárii zabita. V Ruzyni se zřejmě hledal důvod k naplánovanému zatčení, a tak jsem se dověděla, že prý jsem organizovala Křesťanskodemokratickou stranu. O tom jsem sice já nic nevěděla, ale na tom nesešlo, vyšetřování muselo běžet, třebaže celý „případ“ byl uměle vykonstruován, a můj protest proti uvalení vazby byl zamítnut. Dne 16. října 1961 jsem byla odsouzena s paní Miladou Rumerskirchovou a již zesnulými Ludmilou Tučnou a Helenou Kučerovou na dva a půl roku, k tomu čtyři a půl roku z trestu prvního, takže nová výměra činila sedm let.

A pak zase Pardubice, tentokrát mnohem nepříjemnější, plné hluku a křiku, neúměrně vysoké normy v dílně, nástupy

trvajících za mrazu a deště venku před budovou nejméně hodinu.

Byly na „druhé straně“ také světlé lidské zjevy?

V srpnu 1965 jsme byly poslány do Ilavy. Na Slovensku nám nebylo zle, zacházení ze strany mladých příslušnic ministerstva vnitra bylo přijatelné a komisí okresního soudu jsme byly přeřazeny do II. třídy, což znamenalo psaní na dvě adresy kdykoli a možnosti návštěvy za čtyři měsíce. Já osobně děkuji lékařům, paní MUDr. Marii Holické a zvláště panu MUDr. Jurkovičovi, za pečlivé léčení a vlastně záchranu života.

A před Vánoce 1966 nadešla pro mne poslední vězeňská štace a také nejlepší, totiž Ostrov u Karlových Var. Malé světnice jen po dvou, ze dvora krásná vyhlídka na stráně a vrchy – a hlavně, zásluhou pana předsedy senátu Vojtěcha Krause a pana prokurátora dr. Jiřího Sequardta, přeřazení do I. třídy, to jest nejlepší skupiny s možností návštěvy nebo balíčku každé dva měsíce. A odtamtud také na návrh prokurátora došlo k propuštění dvou posledních politických vězeňkyň – doktorky Vackové v dubnu 1967 po 15 letech a 3 měsících, mne dne 6. července 1967, přesně po šestnácti a půl letech. A tak jsem se ten den objevila opravdu nečekaně večer u sestry v našem pražském bytě, zachovaném jen díky její obětavosti.

V Praze vás potom navštívila delegace mladých lidovců a přinesla vám obnovené členství v Čs. straně lidové jako první rehabilitaci z řady těch, na něž dosud trpělivě čekáte, včetně příznání alespoň minimálního důchodu – odpusťte tu drastickou podrobnost, vy, která dokonce o dlouholetém utrpení v žaláři vyprávíte téměř tlumeně.

Mám za sebou rekord, pokud běží o délku času, který si politická vězeňkyně vytrpěla, a díky letošnímu jaru, proudu zdravé, radostné obrody a demokratizace mohu myslet na to, že i já svou práci patřím zas českému písemnictví, a chtěla bych se dožít, aby můj román ze staré Prahy „Dům u božího oka“ se dočkal vydání.

I vy jste to naše letošní jaro pomáhala vykoupit svým zamřížovaným časem.

Dívám se i do vzpomínek za těmi, s nimiž se v průběhu tohoto zamřížovaného času setkala má cesta. Za manželkami, matkami a sestrami popravených, a vůbec za všemi milými a vzácnými ženami všech vrstev společnosti, kterých jsem si upřímně vážila. A na těch několik konfidentek – i když natopily různé nepříjemnosti – nemyslím a myslet nechci. Musí být hrozně zklamány – nejprve naším radostným národním jarem a pak skutečností, že Bůh alespoň některým z nás dopřál, abychom přežily svá zamřížovaná léta. Nedávno mi došel milý dopis z Dánska, kde mně sekce společnosti Mezinárodní amnestie blahopřeje k propuštění z vězení. Mám z toho dopisu upřímnou radost a přeji si ze srdce, aby u nás už nikdy nikdo nemusil žít za mřížemi šestnáct a půl roku jen proto, že kritizoval deformace a hájil nezadatelná lidská práva na svobodu náboženství, slova a tisku.

Masarykův lid

3 ARCHIVU

Zápis o výpovědi dr. Mojmíra Vaňka nás opět uvádí do blízkosti prezidenta Edvarda Beneše, jehož byl dr. Vaněk osobním tajemníkem. StB se ve vyšetřování dr. Vaňka zaměřila zejména na jeho kontakty s dalším prezidentovým tajemníkem dr. Václavem Sýkorou, z jehož vyšetřovacích spisů jsme v Masarykově lidu už uveřejnili několik ukázek. Vaňkova výpověď ukazuje, jak vztah mezi ním a Sýkorou byl osobně komplikovaný, ale současně potvrzuje, jak StB těžko shromažďovala důkazy nejen proti Sýkorovi, ale zejména proti Vaňkovi. Oba tyto prezidentovi tajemníci byli souzeni v druhém následném procesu po procesu s Miladou Horákovou.

Vůči Vaňkovi se pouze uvádělo, že Sýkorovi k odeslání do zahraničí předal zprávu o církevních poměrech a dále zprávu o průběhu jistého politického školení, kterou však soud označil za státní tajemství.

Dr. Václav Sýkora obdržel trest 25 roků, dr. Mojmír Vaněk trest 18 roků těžkého žaláře.

SNB
VLASTNÍ ÚŘADOVNA STÁTNÍ BEZPEČNOSTI
V PRAZE

54001/6146/49.

V Praze dne 5. října 1949.

Z á p i s o v ý p o v ě d i,

sepsaný u zdejšího velitelství s obviněným

dr. V a ň k e m Mojmiřem, dříve osobním tajemníkem prezidenta republiky, nyní odbor. rada mír. přes. jedn. zák., bytem Praha IV., Na Valech 16, nar. 27. 12. 1881 v Přerově, okr. dtto., matiční úřad Přerov, manželka Dr. Olga, roz. Zajícová, odborná spisovatelka, bezdětný, nar. české, čsl. stát. přísl., 5 tř. obor. v Přerově, státní reálné gymnasium 1921-1927 v Přerově, 1927-1930 jako stipendista čsl. vlády na liceu v Nîmes ve Francii, maturita 1930 na univerz. Mont Pellier ve Francii, právnická fakulta v Praze, nemajetný, z vlastního výdělku živí ženu, syn Ferdinand a Vera, roz. Kučerová / oba mrtví / údajně soud netrestaný, totožnost zjištěna podle legitimace a zjištění v místě bydliště.

Jmenovaný po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí k uvedení pravdy, vypovídá :

K osobě :

Můj otec byl profesorem na gymnasiu v Přerově a známý kult. pracovníkem na Přerovsku, jež se mu odvěčilo tím, že mu po jeho předčasné smrti ve věku 35 let r. 1915 zřídilo svým nákladem penz. Matka pocházela ze selské usedlosti v Kostelci na Hané. Po otcově smrti se matka musila vzhledem k nepatrné pensí a vzhledem k nutnosti výchovy 3 malých dětí věnovat učitelství na obec. škole. Do pensí odešla r. 1939. V důsledku těžké finanční situace naší rodiny, bylo nám značným ulehčením, když mi po vychození obecné školy a nižších tříd gymn. v Přerově, bylo r. 1927 jako jednomu z nejlepších žáků čsl. středních škol uděleno stipendium čsl. vlády k doporučení stud. studia na liceu v Nîmes ve Francii. R. 1930 jsem na universitě Mont Pellier ve Francii při maturitní zkoušce dosáhl nejvyššího stupně. Vyznamenání jako jediný z čsl. stipendistů. Práva jsem studoval v Praze, všechny 3 státní zkoušky jsem konal s vyznamenáním. Doktorátu Práv jsem dosáhl 7. 5. 1936 na Karlově universitě v Praze. Bezprostředně po dokončení studií jsem se stal asistentem prof. Saturníka pro obor dějin práva na právnické fakultě Karlovy university, chtěje se věnovati vědeckému studiu dějin práva, zvláště práva mezinárodního.

Masarykův lid

10. 11. 1945

- 2 -

Během vysokoškolských studií jsem přednášel na mezinárodním sjezdu mladých právníků v Benátkách, pobyl jsem krátce opět ve Francii a po studiích jsem v letních měsících postupně studoval na universitě v Krakově v Bogišičově právnické knihovně v Cavtatu v Jugoslavii a ve státním archivu ve Vídni. R.1937 jsem se stal presidiálním tajemníkem české akademie věd a umění. Po osvobození r. 1945 mne zaměstnanci akademie jednomyslně zvolili svým důvěrníkem /funkce ta zaujímala místo zaměstn. rady, která pro malý počet zaměstnanců nebyla v akademii ustavena/. 20. června 1945 jsem byl převeden v hodnosti vrch. min. komisaře do kanceláře presidenta republiky jako kul. referent. Od 15. července 1945 stal jsem se navíc k své dosavadní funkci kul. referenta osobním tajemníkem presidenta republiky. V této funkci jsem setrval do 15. dubna 1946, kdy na doporučení presidenta dr. E. Beneše jsem byl jmenován radou a přednostou sekce pro mezinárodní uměleckou spolupráci v Organizaci spoj. národů pro výchovu, vědu a kulturu /UNESCO/, jež sídlila v Londýně a 1. září 1946 se přistěhovala do Paříže. V kanceláři presidenta republiky, kde jsem se stal 1. dubna 1946 odbor. radou, mi byla po dobu mého působení v UNESCO udělena bezplatná dovolená. 15. března 1947 jsem se vrátil do Prahy a nastoupil opět službu v kanceláři presidenta republiky, nejprve jako referent v II /právním/ odboru, později /asi od 1. června 1947/ v I. /politickém/ odboru. Po únorových událostech 1948 byl jsem převeden z rozhodnutí AV kanceláře presidenta republiky do min. pro sjednocení zákonů. Chápal jsem tento krok jako nutný následek politických změn nastávších v únoru 1948, bylo lze pochopit, že na místa politicky tak viditelná jako byl polit. odbor kanceláře presidenta republiky je třeba jmenovat jiné úředníky. Proto jsem přijal svůj osud, ač jsem tím byl finančně dosti postižen, klidně a i v novém působišti, v min. pro sjedn. zák., kde mi byl svěřen referát kulturní a církevní, jsem se dal oddaně do práce. Mám za to, že jsem byl úřadem i zaměstnaneckou radou, alespoň mi to bylo její předsedou častěji naznačeno - počítán k nejschopnějším úředníkům v ministerstvu. Ve své dřívější práci jsem věnoval mnoho sil organizační činnosti ve věcech kulturních, zvláště uměleckých a myslím, že jsem i v tomto směru prokázal cenné služby republice. /na př. oslava 28. října 1946 v Paříži se zájezdem české filharmonie, byla mým dílem./ Po převedení do min. pro sjedn. zák. jsem se upjal výlučně k práci úřední a k dalšímu doplňování svého vzdělání studiem a četbou. V září 1948 měl jsem být vyslán k návrhu min. školství a min. pro sjedn. zák. jako vládní delegát na mezinárodní konferenci pro

Masarykův lid

- 3 -

ochranu přírody do Fontainevebleau, což je jistě důkazem, že jsem svoje povinnosti plnil dokonale. Čsl. vláda se pak této konferen-
ce z dodatečného rozhodnutí nezúčastnila.

Politicky jsem až do roku 1945 organisován nebyl a po-
litické činnosti jsem se ani později nezúčastnil. R.1945 po svém
příchodu do kanceláře presidenta republiky jsem vstoupil do tehdejší
strany národně socialistické. Nezastával jsem tam však nikdy
žádnou funkci, ba nezúčastnil se ani žádné schůze, neboť jsem měl
za to, že jako tajemník presidenta republiky, který stál tehdy nad
stranami se nemohu politicky exponovat v žádné straně. Ostatně
vnitropolitická činnost mně nikdy nelákala, upíral jsem své zájmy vý-
lučně k mezinárodní spolupráci kulturní. Do nár.soc. strany jsem
vstoupil toliko proto, že jsem v kanceláři presidenta republiky
nechtěl působiti dojmem člověka, jenž se nedovede politicky r ozhod-
nou a vyčkává dalšího vývoje, a stranu tuto jsem si zvolil proto,
že k ní dříve náležel president republiky, jehož jsem se stal ta-
jemníkem. Neseznámil jsem se také ani s žádným činovníkem nár. soc.
strany o nic blíže než s představiteli kterékoliv strany jiné, s ni-
miž jsem ve své funkci přicházel do úředního styku. Při odchodu z
kanceláře presidenta republiky bylo mně jednatelem /či místo před-
sedou AV/ tajemníkem Peřasem důtklivě doporučeno, abych vstoupil
do KSČ, nechcili riskovati svou existenci. Vyhověl jsem tomuto do-
poručení, avšak na svou přihlášku jsem nedostal odpovědi.

Vzhledem k tomu, že jsem měl vysoce vzdělanou ženu
a krásný rodinný život, neměl jsem vůbec důvěrnějších přátel, pro-
tože jsme si se ženou a s jejími příbuznými dokonale stačili. Do
února 1948 měl jsem dosti známých, což bylo při mých významných
funkcích samozřejmě. S nikým jsem se nesblížil však ani tehdy dů-
věrně. Po únoru 1948 jsem veškeré tyto styky téměř zrušil, a to tím
spíše, že mně tehdy velmi onemocněla matka, k níž jsem častěji zají-
žděl do Olomouce, kde byla řadu měsíců v nemocnici, matka zemřela
2.prosince 1948. Její smrt jsem nesl velmi těžce a i tento smutek
byl příčinou, že kromě styků rodinných a nejnútnejších náhodných
styků společenských jsem se jakéhokoliv styku s lidmi vystříhal.

Protokol přerušen dne 5.10.1949 v 16.00 hod.

Masarykův lid

- 4 -

[Handwritten signature]
924

K v ě c i :

S Dr. Václavem S ý k o r o u jsem se seznámil někdy za vysokoškolských studií snad kolem roku 1932 až 34, kdy mne můj přítel Dr. Jaroslav Žourek, který podobně jako já studoval v Niemes ve Francii a jevil stejné vědecké zájmy na právnické fakultě jako já, přivedl do vysokoškolského sdružení pro společnost národů. Z důvodů časových jsem se sice k práci v tomto spolku nedostal, ale byl jsem tam představen Dr. S ý k o r o v i , který tam zastával nějakou funkci. Naše styky se ovšem tehdy onezily na nejnutnější společenské minimum. Za okupace jsem Sýkoru asi 2x potkal na ulici, ale nikdy jsem s ním nemluvil, toliko jsme se pozdravili. Tuším, že Dr. Žourek, mi při jakési příležitosti sdělil, že Sýkora byl tehdy zaměstnan v nějakém městském peněžním ústavě, spořitelně, či pojišťovně. Blíže jsem se setkal se Sýkorou až koncem června, neb začátkem července 1945 v KPR, kde jsme se sešli jako nově jmenovaní úředníci. Tehdy jsme si řekli, že se již trochuznáme a začali jsme si jako kolegové tykati. Moje styky s ním v KPR nebyly však potom o nic větší, než mé styky s kterýmkoliv jiným kolegou z úřadu. Sýkora byl přidělen prvnímu odboru, já pak odboru třetímu /kulturnímu/ a vedle agendy kulturní jsem konal od 15.7.45 funkci osobního tajemníka presidenta republiky. Touto dvojitou prací jsem byl tak zatížen, že jsem neměl na mimoúřední styk s kýmkoliv vůbec času. Býval jsem pravidelně v úřadě 10 - 11 hodin denně a kromě toho jsem měl jako tajemník presidentův četné povinnosti společenské, při kterých jsem se však se Sýkorou příliš nenesetkával. Z určitých náznaků jsem však přes to usuzoval, že Sýkorův vztah ke mně, nebyl nijak upřímný. Měl-li Sýkora co činiti úředně s presidentovým sekretariátem, obracel se daleko více na druhého tajemníka, mého staršího kolegu Dr. B e l a n s k é h o , ač tento byl Slovák a stalo se dokonce, že jednou, když jsem se zdržel u oběda objevil se Sýkora u mého stolu v předpokojí presidentově, aby prý mě z pověření kancléřova, o kterém jsem však já nebyl vůbec zpraven zastupoval. Cítil jsem z toho, že khová ke mně značnou závist, jelikož myslím, že bylo v KPR známo, že mám ve své práci úspěch a že jsem dobře zapsán u presidenta i u jeho choti. Když jsem byl jmenován 15.4.46 radou organizace UNESCO, vycítil jsem opět, že mi to Sýkora závidí a tužil jsem, že jeho hlavní starostí bude, aby po mém odchodu zaujal funkci tajemnickou, což se mu také, jak jsem se později dozvěděl podařilo. Za svého působení v UNESCO od 15.4.46 do 15.3.47 jsem se Sýkorou neměl vůbec žádných styků. Skutečnost, že jsme si za tu dobu nevyměnili ani jeden dopis, svědčí nepochybně o tom, že náš vztah

Masarykův lid

- 5 -

B
84/5

byl velmi chladný. Po mém návratu do KPR 15.3.47 se tento vztah ještě zhoršil. Byl jsem tehdy informován několika kolegy, /Dr. Mičánkem, Dr. Jiráskem, taj. Petasem/ že Sýkora už před mým návratem u vedoucích činitelů KPR půdu v tom směru, aby mi nemusil opět uvolnit funkci osobního presidentova tajemníka. Po příjezdu do Prahy jsem se se souhlasem kancléřovým hlásil k audienci u p. presidenta. Sýkora tehdy mou audienci zřejmě umněle po celé tři týdny oddaloval čekaže až budu určitěji přidělen na nějaký referát v kanceláři, abych na případný dotaz presidentův, kde jsem pracovně zařazen, musel dát určitou odpověď a tím se sám zbavil možnosti vrátit se na funkci tajemnicko. Presidentovi mě po mém marném hlášení Sýkorovi, ~~maximálně~~ nakonec uvedl Dr. Belanský. V důsledku toho můj vztah k Sýkorovi ochladl úplně. Sýkora se přátelil tehdy velmi nápadně s Dr. Belanským, Dr. Kordošem a Ing. Kašpaříkovou. Tato čtveřice vystupovala někdy trochu povýšeně, v každém případě se isolovala od ostatních kolegů a já jsem se proto mezi ně nikdy netlačil. Byly ale i jiné náznaky, že Sýkora nechoval ke mně žádných upřímných ~~styků~~ citů.

Po únorových událostech 1948 když jsme měli být oba, Sýkora i já z rozhodnutí AV při KPR převedeni do jiného úřadu, vyzval mě Sýkora, abychom postupovali společně. Já jsem se rozhodl podati si žádost k ministerstvu unifikací a Sýkora učinil totéž. Přešli jsme tam tudíž společně, já do odboru 5 /sociálně kulturní/ a Sýkora do odboru 3 /finanční/, a později i on do odboru 5, kde bylo nově vytvořeno t. zv. připomínkové odd. Sýkora se se mnou radil, máme-li se přihlásiti do KSČ, jak nám bylo před odchodem z KPR důtklivě doporučeno funkcionářem AV, Petasem. Oba jsme přihlášku do KSČ podepsali. Já však jsem bližších styků se Sýkorou ani v min. unif. nevyhledával jsa pammětliv jeho neupřímného postoje v době dřívější. V novém působišti jsem pracoval pilně a myslím úspěšně. Byl jsem pravidelném styku s odborem věda min. školství, přednosta prof. Dr. Vaněček, s nímž jsem spolupracoval na různých zákonných osnovách. Tato moje úřední činnost způsobovala, že jsem v dlouhých obdobích trávil celá dopoledne, mnohdy i celé dny v min. školství. u Dr. Jaroslava Veselého, Dr. Kobosila, Dr. Mencla, neb. prof. Vaněčka, a do vlastního úřadu docházel jen velmi málo a už jen proto byly moje styky se Sýkorou v úřadě minimální. Mimo úřad jsem se s ním nestýkal vůbec. Nikdy jsem s ním nikde nebyl ani v kavárně, či jiném podniku, ani v nějakém bytě a také v mém bytě Sýkora nikdy nebyl z jedinou výjimkou někooika minut kdy mě po únoru 1948 přivezl některé osobní věci z KPR do bytu. Jednalo se o knihy, staré noviny, časopisy, starou kores-

Masarykův lid

- 6 -

pondenci, a pod. S kým se Sýkora stýkal mimo úřad mi není vůbec známo, nikdy jsem se ho na to neptal a on mi o tom sám též nevyprávěl. Víím toliko, že byl ve styku s Dr. Žourkem z min. zahr. věcí, protože oba byli funkcionáři spolku pro mezinárodní právo. Víím rovněž podle sdělení ostatních kolegů, že dosti často odcházival z úřadu na právnickou fakultu, kde konal přednášky a účastňoval se seminárních cvičení. Pro náš soukromý vztah jest typické na př. toto: Někdy po vánocích 1949 tuším v lednu, jsem učinil zdvořilostní návštěvu u pí Hany Benešové. Byla to moje první a jediná návštěva u ní od února 48. Považoval jsem tehdy za svoji povinnost učiniti svoji návštěvu proto abych projevil pí Haně Benešové svoji úctu i po smrti Dr. Beneše, když jsem byl dříve rodinou p. presidenta vždy velmi vlídně přijímán. Návštěvu jsem odložil až na leden 1949 toliko z taktu k pí Benešové, kterou jsem krátce po smrti Dr. Beneše nechtěl svoji návštěvou obtěžovati. Když jsem odcházel, řekl mi komorník ve dveřích, že snad opět brzy přijdu, na což jsem mu odpověděl, že nehodlám pí Benešovou obtěžovati, protože pro ní žádné sdělení nemám a nepovažuji za vhodné přicházeti k ní bez důvodů; že ostatně doufám, že stejně postupují i ostatní kolegové z býv. okolí Dr. Beneše. Komorník mi na to odpověděl, že právě nedávno byl u pí Benešové Dr. Sýkora. Protože Dr. Sýkora se mi o této návštěvě do té doby, ani slovem nezmínil, otázal jsem se ho při prvním setkání, zda se stýká s pí Benešovou. Sýkora mi na to odpověděl, že u pí Benešové byl jen jednou a to v Sezimově Ústí a to bezprostředně po smrti, ještě před pohřbem Dr. Beneše. Návštěvu Pražskou mi tedy popřel do očí. Uvádím tyto skutečnosti nikoliv proto, abych stavěl do jakéhokoliv světla povahu Dr. Sýkory. Jisto však je z toho co jsem uvedl, že mezi námi nebyl žádný vztah upřímný, o důvěrnosti pak nelze mluvit vůbec.

Nebyl jsem tudíž překvapen, když mi u výslechu bylo řečeno a pak reprodukováno i ze záznamu s Dr. Sýkorou, že tento při výpovědi udal, že ode mne dostal jakousi zprávu o církevních věcech. Pravda je tato: Jako referent pro věci kulturní a církevní v min. unif. jsem měl za povinnost uloženou mi přednostou odboru, Dr. Vilinským, sledovati vývoj, církevně legislativních i církevně politických otázek a často jsem byl Dr. Vilinským volán k rozhovorům o těchto věcech, ba bylo mi jím i ukládáno, činiti o těchto otázkách písemné zprávy, kterých snad on používal k informaci ministrově. Proto jsem církevně právní i církevně politické otázky celkem dobře ovládal. Byl jsem na ně dotazován i mnohými kolegy při různých rozhovorech a ježto ta věc neměla nikterak povahu úředního tajemství, neboť moje zprávy

Masarykův lid

- 7 -

byly čerpány z tisku, různého statistického materialu a z odborných veřejně přístupných knih. Hovořovali jsme příležitostně o těchto věcech. Někdy se těm rozhovorů účastňoval Dr. Sýkora. Učinil-li si na základě nich nějaké poznámky ~~xxxxxxxxxxxx~~ neb vypracoval li podle nich nějakou zprávu a užil jí způsobem mě neznámým, není mi vůbec známo. Sam popírám, že bych mu nějakou církevní zprávu někdy dával.

Počátkem května 1949 jsem byl na úředním politickém školení v Doxeh. Vrátil jsem se odtamtud značně rozladěn. Úroveň našeho kursu byla totiž velmi nízká a já jsem se tím netajil ani na školení samém, kde jsem projevoval četnými dotazy své neuspokojení s výkladem příliš mladých a nezkušených přednášečů, ani v rozhovorech s jednatelem naší zam. rady Dr. Šlívkou, nebo později s čelným členem KSČ Dr. Václavem Vaněčkem, přednostou odboru min. školství. Když jsme o věcech hovořili v líšce, byl jsem požádán kolegy, která ještě školení neabsolvovali, abych jim půjčil své poznámky, v čemž pamatuji-li se dobře jsem jim vyhověl. Myslím že jsem je půjčil buď převš Dr. Sýkorovi, neb Dr. Ž a t e c k é m u. Mimoto mně Dr. Sýkora vyzval, abych napsal pro něho o tomto školení záznam, v němž bych svoje kritiky jasně formuloval. Vyhověl jsem této žádosti, neuvědomiv si bohužel, že by snad tohoto záznamu mohlo být zneužito. Nepamatuji si už, zda jsem zprávu tu odevzdal Sýkorovi psanou na stroji, či v rukopise, ale v každém případě toliko v jediném vyhotovení, které mi Sýkora po určité době několika málo dní vrátil. Jinak jsem ji neodevzdal nikomu, ani nikomu a nikam neposlal. Nevím, zda Sýkora si zprávu opsal a nemám tušení jak ji použil. Mně řekl toliko, že zprávu potřebuje pro informaci osob, které sympatisovaly s pres. Benešem a že by jim chtěl na ní dokumentovati, jak se na školení o Dr. Benešovi mluví. Zdůrazňuji, že tu spolu mluvili dva osobní tajemníci Dr. Beneše, jichž se jistě velmi bolestně dotýkal zejména ponižující způsob, kterým bylo na školení o pres. Benešovi, ba i o pres. Masarykovi mluveno; a kteří v Benešově kanceláři prošli tvrdou školou vysoké úrovně, příliš kontrastující s nízkou úrovní našeho kursu v Doxeh. Na základě tohoto je snad pochopitelné, že jsem v prvních dojmech po návratu ze školení dal průchod své nespokojenosti a vyhověl Sýkorovu přání formulovati kritiku písemně když jsem měl zato, že je určena jen pro lidi, kteří si Beneše politicky vážili jinak, než to bylo na školení formulováno. Mohl jsem předpokládati, že Sýkora je s takovými lidmi ve styku, ač vzhledem k

Masarykův lid

- 8 -

nedostatku důvěrného styku mezi námi mi Sýkora nikdy neřekl, kdo tito lidé jsou, ač jsem se ho na tyto několikráte dotazoval. Že by Sýkora mé zprávy chtěl použít jinak, mi neřekl. Nevěděl-li jsem s kým se stýká v Praze, nemohl jsem vědět a nevím dosud, zda měl možnost nějakého styku s cizinou zejména s emigrací z ČSR, osobně jsem tuto možnost vylučoval, poněvadž Sýkora, jak jsem ho znal neměl - pro mě - jakýchsi mně blíže neznámých ~~styků~~ styků se sportovními organizacemi v cizině nikdy bližších styků se zahraničím a sám vždy netoliko zásadně odmítal odejít do emigrace, nýbrž pokusy o odchod našich lidí do ciziny vždy kritisoval a stejně měl vždy veliké výhrady k činnosti naší emigrace v cizině. Říkával, že utéci do ciziny není žádné hrdinství a uváděl, že emigranti svojí neprozřetelnou činností kompromitují své bývalé přátele nebo známé, kteří zůstali v ČSR. Toto by bylo vše o osobě Dr. Sýkory, co mohu uvést.

**Před 120 roky zemřel Jan Neruda
(9. 7. 1834 – 22. 8. 1891)**

**V březovém lese
(Letní z Prostých motivů)**

Co vše mi vypráví ten les,
co hovorných tu stromů,
co vše sem lidé napsali
a nevěděli komu!

A já mám též už břízu svou
a píšu, nevím komu:
„Vždyť jsem chtěl také šťasten být,
však pánbůh nechtěl tomu!“

Masarykův lid

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

DĚTI IRENY SENDLEROVÉ

(Anna Mieszkowska; z polského originálu vydaného ve Varšavě 2004 přeložila Markéta Páralová-Tardy, vydal Mgr. Jiří Černý – Vydavatelství Víkend, 2010; 368 stran)

Když před třemi roky zemřela ve věku devadesáti osmi let Irena Sendlerová, začali jsme se z médií dozvídat více o této Polce a její neuvěřitelné činnosti za 2. světové války: zachránila dva tisíce pět set židovských dětí před jistou smrtí.

Jak to, že svět nevěděl dříve o téhle statečné ženě? Byly již známy podobné příběhy záchranců – Němce Oskara Schindlera a Angličana Nicholase Wintona. Leč Irena Sendlerová žila v komunistické zemi, kde se poněkud pozměňovaly novodobé dějiny. Její projevený nesouhlas s politikou vedoucí strany ji málem stál život. (Jen zázkasem unikla smrti, když manželka vysokého důstojníka Státní bezpečnosti zcela náhodně vyslechla služební rozhovor, který se týkal zatčení I. Sendlerové, a svého muže pak uprosila, aby zatykač stáhl; ta manželka byla zachráněná židovské dítě!)

Pro svět, ale také i pro Polsko objevily v roce 1999 v novinovém článku z roku 1994 příběh I. Sendlerové a jejich židovských dětí čtyři mladičké americké studentky z města Uniontown poblíž Kansas City – Sendlerové kvarteto, jak se jim později říkalo – a vymyslely projekt, jemuž se několik měsíců studijně věnovaly, sepsaly divadelní hru („Holocaust. Život v zavařovačce.“) a dozvěděly se posléze, že jejich hrdinka ještě žije. Vzniklo upřímné přátelství, a velkolepě pojatý projekt pokračoval návštěvou Polska a jejich „hrdinky minulého století“, jak I. Sendlerovou americké studentky nazvaly. Jim jediným odpouštěla Sendlerová nepřesnosti či spíš autorskou licenci v jejich divadelní hře; jinak neměla rozhovory a novináře ráda, protože jí vadilo, že se skutečnosti mnohdy zkreslují.

A tak byla v roce 2003 (v souvislosti s oslavou 60. výročí povstání ve varšavském ghettu) Anna Mieszkowska vyzvána, aby se seznámila s Irenou Sendlerovou a napsala její příběh: ta milá stará paní, již několik roků odkázaná na invalidní vozík, ale stále orientovaná, usměvavá – souhlasila! Kniha vyšla v červnu 2004, dle přání paní Ireny byla představena na setkání 22. července v den 62. výročí zahájení Velké akce transportů obyvatel varšavského ghetta z Umschlagplatzu do Treblinky. Její publicita následně při-

nesla mnoha a mnoha lidem překvapení, nová setkání, neobvyklá objevování.

Kniha je vlastně příběhem celého života Ireny Sendlerové: skromného, vysokoškolsky vzdělaného, se silným sociálním cítěním, odvážného, nelpícího na hmotných statečích, nezištného a spravedlivého člověka. Člověka, který musel stále narážet a střetávat se – před válkou v pravicovém protizidovském klimatu Polska, za války s tím nejhorším, co nacismus jako svou ideologii vykonával, po válce znovu s vyhoceným antisemitizmem, který byl po r. 1948 umocněn stalinským terorem.

Největší část knihy ale představuje výpověď o nadlidském úsilí při záchraňování židovských dětí, které iniciovala Irena Sendlerová (krycí jméno Jolana).

Nikdo, kdo nebyl účasten, si to nedovede a neumí představit! Při četbě jsem pochopila, proč I. Sendlerová se vyhýbala různým rozhovorům pro média: jen celistvé vyličení činnosti může čtenáři umožnit nahlédnout do složitého systému, který bylo třeba vytvořit a udržovat. Pro záchranu jednoho dítěte se muselo zapojit nejméně deset Poláků, bylo třeba vést pečlivě kartotéku židovských dětí, muselo se zajišťovat místo v rodinách mimo ghetto, děti musely měnit místa svých pobytů, musely se naučit přijmout svou novou identitu, ve válečném nedostatku bylo potřeba obstarávat jídlo, peníze, zajišťovat lékařskou pomoc, psychologickou pomoc (malé dítě nepocituje radost ze záchrany, která ho odtrhuje od rodičů), opatřovat nové dokumenty, a především zajišťovat cestu do a z ghetta; a stále kontrolovat bezpečnost skrývaných dětí. Každý den po dlouhé měsíce! Každý den byl jiný, nebezpečný, vše se muselo měnit, muselo se improvizovat, ale se vši zodpovědností. A stále pod hrozbou smrti každému, kdo byl do činnosti zapojen. Je obdivuhodné, jak vybudovaný konspirační systém, jehož články tvořily i děti, fungoval.

Přesto došlo k prozrazení a I. Sendlerová na podzim roku 1943 byla gestapem zatčena, několik měsíců vězněna a krutě vyslýchána. Zvláštní náhodou jí bylo umožněno uprchnout na svobodu a tak pracovat v nejprísnějším utajení dál na záchraňování dětí, až do ledna 1945, kdy byla Varšava osvobozena.

Irena Sendlerová vypráví autorce i o svém rodinném životě (dětí se rozhodla mít až po válce) – velmi soudně: *Někdy si myslím, že jsem byla špatnou dcerou, špatnou matkou a nedobrou manželkou. Měla jsem dvě nevydařená*

Masarykův lid

manželství. Má stálá nepřítomnost doma, velká angažovanost v profesní a veřejné práci měla na můj rodinný život rozhodně negativní vliv. ...Dnes už vím, že pokud jsem matkou, spojit profesní a veřejnou práci s rodinným životem není možné. Vždy kvůli tomu trpí děti. Víím, že mé děti na mě stále čekaly, řekly mi o tom až po letech. (str. 274) I. Sendlerová tu hodnotí roky, kdy pro své politické postoje (vycházely vždy z demokratické levice) nebyla pro polskou komunisticky orientovanou vládu pohodlnou osobou.

V sepsaném příběhu vzácného člověka autorka publikace střídá vlastní převyprávění se záznamy výpovědí I. Sendlerové, její dcery Janiny, cituje vyprávění a dopisy přátel, v kapitole Hlasy zachráněných dětí jsou otištěny sepsané osudy některých zachráněných dětí, které o vyjádření požádala sama jejich zachránkyně. Autorka knihy o nich v úvodu kapitoly píše: *Ukázalo se, že psát o tom, co prožily,*

nebyl vůbec lehký úkol. Rozjítřilo to rány časem zhojené. Avšak bez jejich osobních reflexí, citlivé paměti, svědectví velké vděčnosti a svázanosti s Irenou by tato kniha nebyla dokončena. (str.285)

Největší zlo v dějinách lidstva nazvané **holokaust** Irena Sendlerová vycítila a vložila do tohoto prohlášení: *Za svou veřejnou činnost jsem získala mnoho vyznamenání, mezi nimiž má pro mě největší význam medaile 'Spravedlivý mezi národy', udělená 15. prosince 1965 Institutem Jad Vašem v Jeruzalémě.* (str. 244)

(Kniha je vybavena chronologicky seřazenou vybranou bibliografií, jmenným rejstříkem a seznamem ilustrací /fotografií/.)

Jitka Titzlová

ZAMYŠLENÍ NAD KNIHOU ZORY DVOŘÁKOVÉ NEŽ SE STAL PREZIDENTEM (T. G. Masaryk a realisté – 1882–1918)

Obvykle si pro tuto stránku vybírám významná díla, která prošla s nějakým oceněním každoroční pravidelně pořádanou soutěží o cenu Miroslava Ivanova, zakladatele skutečné a dokonale propracované literatury faktu u nás. Letos v květnu byly na festivalu Svět knihy na Výstavišti uděleny ceny, prémie a čestná uznání dvaceti autorům. O nich až v příštím čísle.

Dnes ale chci splatit dluh tematicke spojené s názvem časopisu *Masarykův lid* přímo hlavní osobností, jež mu dala jméno, tedy T. G. Masarykem.

Píšu úmyslně bez apozice prezidentem Masarykem. Neboť kniha, kterou představuji, má naprosto cíleně volený název „Než se stal prezidentem“. Její autorkou je Zora Dvořáková, spisovatelka, která se už zapsala do žánru literatury faktu mnoha významnými díly. Nepovažuji za nadbytečné některá zde uvést: *Josef Zíték, Národní divadlo a jeho tvůrce, Miroslav Tyrš – prohry a vítězství, Václav Brožík – byl jsem nejslavnější, Smrt pro tři ministry, Politikové na útěku, Milada Horáková, Zkáza zeleného čtyřlístku ..*

Kniha, o níž chci psát, mě zaujala především svým časovým a samozřejmě i tematickým určením: T. G. Masaryk a realisté – 1882–1918. A zvláštní pozornost až zvědavost vyvolal podtext vědomě vymezující období vývoje českého vědeckého a politického realismu a jeho mimořádnou osobnost. Než se stal prezidentem. Proč?

Zdůrazňuji tento fakt proto, že ohraničení uvedeným časovým úsekem poskytuje mnoho funkčně zaměřených možností ke srovnávání. A také přivolává mnoho vážných otázek ve vztahu k současnosti a k současné politice. Kterých a jakých?

Rozepíšu se o nich později.

Hned na počátku svého přemýšlení řeknu, že nakladatel Milan Nevole (vydal knihu ve svém nakladatelství EVA) má výborný odhad směřující ho k vydávání děl poodhrnujících oponu nad tajemstvím velkých osobností českých dějin.

Především chci ale napsat, že moje dnešní rozjímání nebude klasickou literární kritikou. Možná snad spíše šaldovskou kritikou a inspirací, pokud se mohu odvážit tohoto výroku použít. Bude mým výběrem některých myšlenek, názorů a situací. Opravdový rozbor by zabral řadu stránek věnovaných analýze struktury, kompoziční propracovanosti a umění jazyka. Myslím však, že tady není naprosto nutný. A, jak se domnívám, v krátkém pojednání neproveditelný. Za daleko důležitější po přečtení (po podrobném prostudování tematicky, kompozice a jazykového ztvárnění) považuji to, co je skryto v druhém plánu knihy: jaké myšlenky v čtenáři vyvolává, k čemu ho inspiruje, jak podněcuje jeho samostatné myšlení.

Masarykův lid

Především je v knize názorně ukázáno, co to znamená samostatně myslet, jaké zbraně volit, aby se člověk nestal obětí demagogie a podvodů dnes, v tomto konkrétním a často složitém životě. Zároveň kniha ukazuje, co znamená být politikem, opravdu skutečným politikem, nikoli pouze člověkem, kterému chutná moc (nabízí se otázka, zda dnes není takových „politiků“ většina), proto vášnivě na ní lpí, umožňuje totiž ovládat lidi, firmy, myšlení. Když jsem opravdu zevrubně knihu prostudoval, ještě naléhavěji jsem si uvědomil, jak se má budoucí politik připravovat na vstup do velké politiky. Kdybych byl mladší a chtěl opravdu být dobrým politikem, byla by to kniha, kterou bych otvíral denně.

Proč?

Co námahy a nebezpečností, nástrah a pastí člověk jako Masaryk musel prožít, co překážek překonat, než se opravdu stal prezidentem. Co za ta prožitá léta musel dokázat nejen po odborné stránce, jaké množství zkušeností musel získat, nahromadit, kolika těžkými situacemi musel projít. Nezvykle těžkými společensky, ale i lidsky.

Jmenuji jen některé: byly takové v jeho životě, že chtěl opustit vlast a odejít do ciziny (např. prožitek hilsneriády, útoky proti Masarykovi lze charakterizovat jako davovou nepřičetnost, 16. 11. 1899 výpady 1200 studentů, anonymy hlásající, že nahoře ukazuje Masaryk lidskost, uvnitř ale sídlí antikrist, nenávisť vůči němu po zkoumání RKZ aj).

Zora Dvořáková v tomto díle zvyrazňuje právě tyto myšlenky, které jsou progresivní a nosné. Je toho dost, co nutno k politické práci vybrat, co promyslet, jak se spolehlivě připravit. Proto po sjezdu realistické strany v roce 1900 (březen, duben) Masaryk přichází s myšlenkou, že strana nemůže existovat jen z odporu k stranám druhým. Realismus není negace, ale pozitivní práce. A ještě něco chci (autor) zdůraznit: není dobré, když v politice panuje fráze, ne rozum a důvody. Aktuální, velice aktuální slova!

Masaryk utvářel svá stanoviska a postoje na široce rozprostřené scéně společenské a politické. Postupně se vymezoval vůči staročechům, mladočechům, radikálům, konzervativcům, sociálním demokratům. Sám si v té době vyzrávání formuluje vztah k životu ve své zemi ve spisu Česká otázka, dopředu vynáší ideály humanitní a ideál demokracie. Zároveň odhaluje i nepevnost a neucelenost českého charakteru. „Naše povaha je časté kolísání mezi hrdinstvím a ústupností až slabošskou.“

Nemůžeme vztáhnout jeho výrok i na dobu totalitní vlády KSČ? A zajisté i na krizovou dobu současnosti?

Velkou pozornost věnuje Zora Dvořáková Masarykovu hledání smyslu realizmu, v němž se Masaryk dobíral podstaty realizmu vědeckého a kritického. „Realismus je pokus znárodnit všechnu vědu a filozofii, poznávej vždy a všude věci a jejich jádro, realismus je protest proti falešnosti mrtvé i živé. Poráží ortodoxii, jež

se mění v posvátné dogma. Je třeba jít dál a neustále hledat a prohlubovat poznání.“

Z tohoto pojetí realizmu Masaryk vyvozoval program politického realismu. Tedy programovou základnu politické strany. Tu charakterizoval jako směr stojící mezi stranou radikální a konzervativní. Pojetí realizmu je u Masaryka mnohostranné.

Zdůrazňuje potřebnost samostatného uvažování a jeho myšlenky jsou soustavnou polemikou s netečností. Jde za svým cílevědomě, i když je často vystaven urážkám, o kterých se našim dnešním také politikům ani nesní (o jeho straně realistů řekli, že je neštěstím pro národ) /co se dá asi tak říci o našich dnešních stranách?/. Masaryk je podle svých kritiků patentovaný nadvědce, jeho snahy jsou siláckým výkonem bláznivého rytíře. A tak dále. To byla průprava!

Když v roce 1901 realisté vystoupili v řadě přednášek a mezi nimi Masaryk, byl téměř ukřičen. Zajímavé je, že ani Lidové noviny vycházející v Brně se nevyhýbaly ostrým útokům právě na Masaryka.

Zaujala mě také modernost jeho politické taktiky: diplomatická forma jednání a dohody.

„Sedněme si ke kulatému stolu a vyjasněme si své požadavky a dojednejme budoucí vztahy, jejichž udržování bude zákonem pro všechny zúčastněné.“

Domnívám se, že k současnosti také mluví myšlenky dopisu, který adresoval F. L. Riegrovi: „Vy prohlašujete Českou stranu lidovou (to už byl název původních realistů) za neštěstí pro národ, naproti tomu já prohlašuji za neštěstí pro národ povrchnost, kolísající bez pevného přesvědčení kam vítr, tam pláší.“ Autorka na tomto místě ovšem dodává, že Masarykovo vystoupení bylo vůči Riegrovi dost tvrdé.

Čím více mě publikace Zory Dvořákové vtahuje do sebe, tím více poznávám, že Masarykova politická příprava vedla nejen k tomu, že se postupně stával zkušeným politikem, ale také nakonec státníkem v nevyprázdňeném smyslu toho slova.

Byl u všeho dění. Nemohl nebyť. Měl v sobě mimořádnou energii, propátrával, zkoumal a odhaloval jednotlivé vrstvy společenského a politického života, samo jeho směřování ho vedlo k podstatě, k pronikání pod povrch jevů. Věděl jako vzdělaný filozof, že podstata věcí se ráda skrývá. A tak nepolevoval a bojoval. S nasazením života i existence. Formuloval si otázku sociální, volební práva žen, ideály humanitní, vztah k náboženství, vztah k sebevraždě, orientaci v ruské revoluci a ve vztahu Ruska a Evropy, pojetí skutečné demokracie, hlavní hodnoty života společnosti i individua.

Kniha Zory Dvořákové vede čtenáře k hlubokému poznání, jaký byl Masaryk charakter, jak žil nejen v politice, ale i ve vědě, ve filozofii i v sociologii. A též ve svém osobním životě. Čtenář v knize Zory Dvořákové pozná i Masarykovo osamění, jeho pochybování, zklamání, časté roztrpčení, pocity odcizení. Sám v zástupu nechápajících. Dost často!

Masarykův lid

Dnes ho většinou vnímáme jako muže pevného a silného, který dovedl čelit těm nejtěžším situacím. Je to už přece dávno. Tak dávno! Ano, dovedl se zase vzepnout, ale musel svou sílu najít. Vybojovat ji na sobě.

A tak se někdy stalo, protože nebyl nadčlověk, kterému by všechno lidské bylo cizí, že reagoval výroky drsnějšími, někdy upadl do subjektivity. A tak i Machar ho kritizoval, po Masarykově nedobrému hodnocení Herbena po jeho návratu k literární práci. Nebral si přitom žádné servítky, jak se říká. „Tohle schází Masarykovi – on pracoval vždy jen proto, aby kolem sebe rozsvítil bengál, a když mu to světlo dost nekríčelo, vylil na ně konvičku vody.“

Autorka čtenáře vede jako zasvěcená průvodkyně Masarykovým zjišťováním podstaty politiky mladočechů, konzervativců i radikálů, vztahem ke Karlu Kramářovi, Aloisu Rašínovi a k celé řadě dalších osobností.

Když se Masaryk stal poslancem v říšské radě, zdůrazňoval myšlenku (nesporně platnou i pro naši současnost), že provádět politiku znamená mít jisté vedoucí ideje, které je třeba neúchylně sledovat. A nikoli pracovat na dosažení malicherných hmotných ústupků. Řešil otázku národnostních vztahů mezi Čechy a Němci, otázky mladých lidí, studentů. Studoval problémy Ruska. Svým jiskřivým rozumem dospěl k poznání (dílo Rusko a Evropa), že Rusko trpí naprostým nedostatkem výchovy k demokracii (to platí i o Rusku našich dnů, pozn. autora). Pokud svým přesvědčením nejsou lidé pro demokracii připraveni, není možné pravé demokracie dosáhnout. Domnívám se, že to platí i v naší době a v naší současné politice.

Tohle všechno (a uvedl jsem pouze zlomky jeho práce, jak nám je autorka zprostředkovala) mohl bilancovat v roce 1910, v roce svých šedesátin.

Není divu, že jinak kritický Machar o něm napsal:

„Jeden z těch lidí u nás, kvůli nimž člověk nelituje, že žil, poněvadž poznal je a šel v životě s nimi ...“

Čtenářský epilog.:

Dne 26. května 1913 měl Masaryk poslední projev v parlamentu.

Ještě rok před vypuknutím světové války měl být zahájen proces proti Masarykovi.

Podrobil totiž na voličské schůzi ve Hvězdě ostré kritice práci pražské radnice: skutečnou obecní politiku radnice nevykonává, zato se tam krade. Masarykův obhájce dr. Bouček začal shánět důkazy o korupční politice pražské radnice. Zřejmě však mladočeši neměli zájem na projednávání případu, protože mohlo dojít k odhalení, která by pro ně byla kompromitující. V únoru bylo Masarykovi sděleno, že se trestní řízení zastavuje, protože 26. ledna došlo k promlčení.

Přichází 28. červen 1914 – spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho chof Žofii. To byl signál k vypovězení války. I tam pokračuje proces vyhraňování vztahu k Rakousku.

V průběhu tří desetiletí, do nichž Zora Dvořáková nahlíží jako do kaleidoskopu, se od 1985 do 1915 udála změna taktiky.

Masaryk původně nezamýšlel bourat Rakousko, dokud byla naděje na zreformování.

Když ale poznal, že vývoj spěje k opačnému závěru, že už není žádné naděje, začal hledat jiné řešení.

V poslední kapitole Realisté a válka nás spisovatelka provádí Masarykovou činností od vypuknutí války: ujasňováním koncepcí vůči myšlence o jakési Slovanské říši s Ruskem v čele (Kramář), i vůči myšlence samostatného českého státu až k 29. říjnu 1918, kdy došlo k jednání tehdejšího Národního výboru s místodržitelem Coudenhovem.

Malé resumé na závěr.:

1. Autorka nás provádí třemi desetiletími společenského a politického vývoje.
2. Zavádí nás do doby, o níže nebyla napsána tak podrobně žádná kniha.
3. Ukazuje, jak se formovaly velké osobnosti české politiky v plné šíři.
4. Poskytuje mnoho námětů ke srovnávání politické kultury tehdy a dnes.
5. Vede nás k souhlasu s Masarykovým názorem, že politická práce musí mít rysy odborné disciplíny – nepřipouští diletantství a povrchnost. Český národ měl být platným členem v rodině evropských národů.

A nyní k dalším pohledům na knihu:

Kompozice je pevně rozvržena a logicky promyšlena. Vede nás od první generace realistů k jejich pevnější organizaci, od prvního nástupu realistické strany k druhému nástupu v české straně pokrokové, k vyjasňování stanovisek a postojů realistů k válce, posléze pak k domácímu odboji a vzniku samostatného státu.

Nesnadné téma podáno jako dobrodružství českých dějin, ale též jedné strany a jedné osobnosti.

A tomu odpovídá i jazykové ztvárnění. Jasně, srozumitelné, volí přesné výrazy, tlumočí spolehlivě i složité myšlenky.

Pohnuté osudy velké osobnosti, také pak významné úsilí jedné strany. Šestatřicet let naší historie v dynamickém podání!

Jedna otázka zůstává: máme dnes takové politiky, o nichž můžeme říci, že jsme šťastni, že nám je dopřáno s nimi žít?

Jaromír Adlt

VĚDCI A EXIL

Proč, jak a kdy zůstávali vědci z ČSAV před rokem 1989 v zahraničí (pozn. ČSAV byla založena 17. 11. 1952)

V listopadu 2009 byla přednesena v rámci Týdne vědy a techniky 2009 v Akademii věd ČR úvodní část grantového projektu čtyř ústavů české AV na téma uvedené v nadpisu našeho článku. (Přednášejícími byli PhDr. Milena Josefovičová, PhDr. Jan Hálek a Mgr. Václav Hankovec z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v.v.i.) Z přednášky citujeme některé části:

Vzhledem k celé řadě zvrátů a převratů, které potkaly naše země a jejich obyvatelstvo v průběhu XX. století, jeví se následné vlny exilu málem jako přirozený důsledek, jemuž není potřeba věnovat zvláštní pozornost. Platilo to i pro exilovou vlnu Pražského jara a v jejím rámci i pro „kvalitativně“ významný segment – vědce. Naštěstí lze v poslední době pozorovat zvyšující se zájem odborných kruhů i širší veřejnosti o otázky spojené s činností významných českých či československých vědců, kteří odešli do exilu. S odstupem čtyř desítek let od těchto událostí nabývá zároveň na naléhavosti povinnost historiků a archivářů shromáždit a zajistit jejich svědectví.

Okolnostmi vynucený odchod či setrvání vědců v zahraničí bez možnosti návratu – tento negativní jev postihoval českou vědu po celé období komunistického režimu, i když v odlišné intenzitě. Zásadní krok k jeho systematickému prozkoumání byl učiněn přijetím akademického grantového projektu. Vychází především z potřeb české vědy zamyslet se hlouběji nad některými závažnými společenskými jevy spojenými s jejím vývojem za poslední půlstoletí a využít takové sebereflexe k pochopení současného stavu a perspektiv. Projekt je zároveň i vyjádřením velkého zájmu, který projevuje AV ČR o české vědce žijící před rokem 1989 v exilu a dodnes v zahraničí působící.

Politicky motivovaná emigrace v období komunistického režimu byla zatím většinou zkoumána jako součást politických dějin v užším slova smyslu. Problematika vědeckého exilu je ovšem specifická, nemůže být „vyřešena“ obecnými historiky, své stanovisko musí zaujmout především historici vědy a pak též každá z vědních disciplín, protože komunistickým režimem podmíněný „odliv mozků“ postihl všechny obory napříč celým spektrem vědy. Nastoluje se zde celá řada vzájemně propojených otázek. Vedle pohledu na totalitní režimy, které již svou podstatou „vyhánějí“ vědce do vnějšího i vnitřního exilu, jde též o deformace vědní politiky a organizace vědecké práce v období komunistického režimu, jež znemožňují efektivní badatelskou činnost na úrovni diktované světovou vědou. A protože řada představitelů českého vědeckého exilu dosáhla exaktně ověřitelných významných vědeckých úspěchů, nastoluje zároveň bádání o českých vědcích v exilu apriorně i další dost zásadní otázky: v čem vlastně spočívaly důvody zaostávání české/československé vědy před rokem 1989: bylo to v politicko-ideologických determinantách, v nedostačující materiální vybavenosti výzkumu nebo i v lhotejně otupělosti a morální devastaci, kterou se tehdejší česká společnost navenek vyznačovala? Těchto pár otázek naznačuje, že „vědecký

exil“ je nutno zkoumat jako komplexní společensko-historický fenomén s úzkou vazbou na současný stav české vědy.

Z dílčích výsledků heuristické fáze řešení zadaného grantového projektu otiskujeme pro orientaci tato čísla, týkající se období do roku 1970:

K 31. prosinci 1967 měla ČSAV celkem 12 657 zaměstnanců, z toho 2 497 vědeckých a 6 252 odborných pracovníků. Z celkového počtu odešlo do emigrace v letech 1968–1970 cca 4,3% pracovníků, ovšem počítáme-li pouze vědecké pracovníky, dospějeme podstatně k vyššímu číslu, cca 11%.

Emigrace pracovníků se sice neobjevila až v souvislosti s Pražským jarem, ale co do intenzity nemá v předchozím období obdobu. V letech 1957–1964 se ze zahraničních pobytů nevrátilo celkem 27 pracovníků. V roce 1965 už došlo k nárůstu na 21 a v roce 1966 dokonce na 29 pracovníků za pouhý jeden rok.

Důvody k emigraci můžeme hledat ve třech oblastech. Zásadní roli hrála touha věnovat se vědě ve výrazně lepších podmínkách. Výzkum v socialistickém Československu byl dlouhodobě brzděn především nedostatkem deviz, takže nebylo často možné nakupovat potřebné laboratorní přístroje, chemikálie a literaturu. Složitě byrokratické postupy pak komplikovaly i efektivní využití i těch zdrojů, které byly k dispozici. Opomenuta nesmí být ani snaha dosáhnout v zahraničí lepšího osobního hmotného zabezpečení. Na druhém místě je třeba uvést politické motivy, zejména nedůvěru v příznivé perspektivy dalšího rozvoje socialistické společnosti. Jako třetí zde působily různé další specifické – individuální – okolnosti, jako snaha vymanit se z určitých osobních a rodinných obtíží, obavy způsobené některými zásahy bezpečnostních orgánů apod.

Grantová práce s tématem „vědci v exilu“ přinesla v průběhu zkoumání spolupráci i se zahraničními, zejména evropskými spolupracovníky, protože XX. století s dvěma světovými válkami a vznikem řady totalitních režimů znamenalo několik migračních vln.

V letošním roce projekt dospěl ke svému závěru. Ve dnech 24.– 26. května se konala v Praze Mezinárodní konference (Scholars in exile and dictatorships of the 20th century); hlavním pořadatelem byl Kabinet dějin vědy Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. a další pořádající institucí Národní technické muzeum v Praze a Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i.

*V rámci této konference byla slavnostně představena publikace, velká encyklopedie **Sto českých vědců v exilu** (editoři Soňa Šrbaňová, Antonín Kostlán, Academia 2011, 608 stran).*

Kniha přináší portréty významných českých vědců z řad někdejších pracovníků ČSAV, kteří dosahovali mimořádných vědeckých úspěchů i po svém odchodu do exilu.

Redakce ML se k tématu mezinárodní konference a též k vydané encyklopedii v příštích číslech vrátíme.

Za redakci ML Jitka Titzlová

JAZYKOVÝ SLOUPEK

OMEN NOMEN?

Před dávnými lety jsem byl jako kluk poslán pro nákup do spotřebního družstva s názvem VČELA. Jméno obchodu podporovalo představu šetrné hospodyňky pilné jako včelka a bylo zvoleno chytře. Obrázek užitečného hmyzu sloužil úspěšně jako obchodní *logo*. Dnes je slovo *včelka* často automaticky spojováno v sousloví se jménem *Mája*, což může posloužit jako *oslí můstek* k jádru dnešního sloupku.

Ještě za totality vyrostla na pražské Národní třídě celkem vzhledná stavba ve stylu tradičního obchodního domu. Název MÁJ měl zřejmě vyvolat sympatie nakupujících vábivostí měsíce lásky nebo u loajálnější založených vzpomínku na stánky plné párků a výjimečně i pomerančů mimořádně vypuštěných do oběhu na oslavu Svátku práce. Nápad to nijak světoborný nebyl, ale název se ujal. Nedávno se na rekonstruované budově objevil nápis MY, což příliš praktické není. Zkuste jít nakupovat do MY nebo dokonce do NÁS! Autoři názvu v touze po *globálnosti* mohou ovšem požadovat anglickou výslovnost, vzkřísí však tím památeční termín a lidé budou opět chodit do MÁJE. (Kdyby si ovšem někdo anglický název vyložil doslova a představil si veškerý sortiment jako „můj“, mohl by se dostat do konfliktu s místní ostrahou.)

Solidní starý název si ponechala dávná KOTVA na náměstí Republiky. Naproti ní však vybujel nádor zcela ve stylu uniformních nákupních monster, jichž máme u nás možná nejvíc na světě. Na hlavu samozřejmě. Ponechám stranou pro jazykový sloupek nepatřičnou nostalgickou představu, že na zastavěném místě bývalého *apelplacu* vznikl líbezný park s kašnami a fontánami, kde by odpočívali turisté utmáčení z uliček Starého Města a kam by se chýlili k odpočinku obyvatelé blízkého okolí, kteří se navrátili do bytů sloužících dnes jako kanceláře a hotely. Komerční obluda zde stojící nese název PALLADIUM. Zdědila jej po bohyni Pallas Athéně, jejíž kultovní socha určila obecný obsah dnes užívaného

termínu. Jde o předmět ochrany a záštity. V tomto smyslu slova užívají informovaní vlastenci ustálený výraz PALLADIUM ZEMĚ ČESKÉ pro drobnou středověkou plastiku Panny Marie s Ježíškem. Je uložena v starobylém městě spjatém se smrtí sv. Václava, jenž sošku údajně nosil na svém těle, a s ní je také spojena legenda o její spasitelné moci. Na její počest se konají poutě a nejednou v našich pohnutých dějinách byl vypraven honosný průvod do Prahy k posílení naděje na lepší časy našeho národa a státu. Název posvátného symbolu pravdy a svobody nyní uzmul chrám konzumu, jenž ze spotřeby jako prostředku obživy učinil nejvyšší životní cíl. Přemyslím, co vede autory takových pojmenování: neznalost, cynismus, bohorovnost, zaslepenost?

Ani jiná obchodní monstra nezůstávají, pokud jde o nabubřelost názvů, příliš pozadu. GALAXIE se hlásí svým významem dokonce mimo naši sluneční soustavu. S pojmem GALERIE jsem zvyklí spojovat umělecké zážitky z krásných uměleckých děl, zde jsme lákáni přemírou lesklých a většinou předražených zbytečností. Jakou že mezeru mezi sloupy překlenují ARKÁDY? (Nezasvěcencům prozradím, že verzálami jsou psány názvy několika pražských *nákupních center*.)

Součástí všech obřích objektů jsou OBCHODNÍ ŘETĚZCE. Tenhle název se mi líbí. Do *řetězů* byli ve středověku zakováni padouši i nevinní, s *řetízky* na ruku končili zločinci v době moderní. Z mého textu je patrná jistá antipatie vůči obchodnímu *řetězení*, nemohu však být proti němu imunní. Chci-li nakoupit nezbytné živobytí, musím do NOVÉHO SMÍCHOVA. (Tento tak málo originální a v hovorové řeči nepoužitelný termín byl vyprodukovan pro mamutí *krám* u smíchovského Anděla.) K *obchodnímu řetězci* jsem přikován *řetízky* nezbytností, protože dřívější malé obchody jsou navěky pohřbeny jeho nemilosrdnou konkurencí.

Miroslav Šlapal

VZPOMÍNÁME

Vzpomínáme na další osobnost, která neunikla komunistickému pronásledování a přitom nám zanechala osobité básnické dílo. Máme na mysli básníka a diplomata Josefa Palivce, od jehož narození letos uplyne 125 let. Narodil se ve Zbirohu 7. 10. 1886, zemřel v Praze 30. 1. 1975. Působil v diplomatických službách a na ministerstvu zahraničí. Po nástupu komunistického režimu byl v letech 1949-60 vězněn. Odsoudili ho do kriminálu na 20 let. Rehabilitace se dočkal 1969. V knize Antonína Kratochvíla: „Žaluji – Vrátit slovo umlčeným“ je mu věnována následující vzpomínka.

BÁSNÍK A DIPLOMAT

Josef Palivec má v českém písemnictví postavení nezvykle výjimečné.

Šel vždy výrazně vlastní uměleckou cestou, kterou si ničím neulehčoval, nevyhýbal se duchovním rozměrům a bolesti života, byl vždy osamocen bez jakéhokoli zájmu o zařazení do literárních skupin směrů či tvůrčích družin. Je typický „Einzelgänger“, jakých jsme měli například i v české filosofii několik. Jeho poezie dosáhla ve svých vrcholných číslech rozměrů v českém písemnictví dosud neznámých. „Rytířem jazyka“ nazval ho jednou Václav Renč.

Vedle Jana Zahradníčka je Josef Palivec hlavním představitelem nových cest moderní české lyriky, kterého komunistická justice odsoudila k dlouholetému mlčení a žaláři.

Josef Palivec se narodil dne 7. října 1886 ve Švabíně u Zbiroha. Jako československý diplomat v období mezi dvěma světovými válkami působil dr. Palivec v Paříži a v Ženevě. Svou metafyzickou lyriku zasvětil odezvě díla Paula Valéryho, které přebásnil s integrální dynamičností. Palivcova pozdní básnická prvotina „Pečetní prsten“ (1941) nese jasné stopy Valéryho výrazových prostředků, nazírající metody i filozofie rozhledu. Pro českou lyriku však Palivec objevil novou tvůrčí metodu perspektivity ve své přesné rytmické zákonitosti a odvážné organizaci tvůrčích jazykových forem. Strukturalisté několikrát zdůraznili, že „básnickým jazykem bohatým jak na novotvary tak i na výrazové prostředky minulých generací, zdůraznil Palivec zvukovou stránku verše, jako v české poezii po Máchovi málokdo.“ Monologické sdělovací prvky v reflexivní lyrice Palivcově dávají tušit celkovou filosofickou koncepci, v úkolech v duchovním dění světa zdůrazňuje naše tvůrčí poslání na zemi, konflikt hmoty ducha, konflikt nicoty a života, reflexi nad totalitní realitou a humanitní pravdou.

Uměleckým vyvrcholením Palivcovy tvorby je sbírka „Naslouchání“ (1942), která ukázala na nová básnická bohatství českého jazyka. Osobitý prožitek i mistrovství slova způsobilo, že autor v sedmiveršových slokách čtyřstopého rozměru a daktylotrochejského rytmu ztratil namnoze kontakt se čtenářem, takže v kritikách této sbírky byla zdůrazňována mnohdy slovní deformace a Palivcova cesta za tzv. destilovanou lyrikou, která „zákonitě musí vést k slovním hrám“ – což ovšem v moderní poetice, která má nové zákony i dispepsii ke starým formám a hledá nové cesty, je programové. Smysl a souvislost motivů mnohdy způsobených právě tzv. jazykovou deformací musíme v Palivcově poezii vystopovat z obrazů, které jsou dominantou celé sbírky. Sdělovací prvky, kontinuující vztah mezi thematem a obrazem jsou ve sbírce komprimovány na minimum a básník je zhusta ani nenaznačuje. Obrazy jsou rozvíjeny přiřazováním a transponováním jiných obrazů na základě asociace.

Kniha „Síta“ (1943) obsahuje vedle sbírky „Naslouchání“ s titulem „Tesknění“ a „Pečetního prstenu“ nový cyklus nazvaný prostě „Spáček“ – monolog o spánku a snu, který byl prof. Ant. Grundem označen „jako chirurgický zásah“ do českých básnických forem. Přes všechno experimentální zasahování do jazykové básnické struktury i přes všechny snahy o obrodné jazykové úsilí je básnická řeč Palivcova čistá, je dokladem vysoké kultury současné české literatury. Nenese žádný rys jazykové katalepsie.

Zvláštní silné svazky přátelství pojily Josefa Palivce a Františka Halase. Jaroslav Seifert v době Palivcovy rehabilitace podal o tom nejedno krásné svědectví. Přátelství ho pojilo i k mladšímu druhu, básníku Zd. Rotreklovi, se kterým byl na cele víc než rok.

Masarykův lid

O jednom „neliterárním“ hlubokém přátelství a vztahu podal nejedno svědectví bývalý ministr prof. dr. Adolf Procházka; oba, Palivec i Procházka, byli též příbuzensky přířazení k velké rodině Čapků.

Samostatnou studii by vyžadovalo překladatelské dílo Palivcovo – nemáme v české moderní poezii druhého autora, který by s takovou adekvátní ukázněností a tvůrčí erudicí přetlumočil dílo jednoho z největších básníků moderní francouzské poezie. Vedle Valéryho převedl Palivec do české literatury španělského barokního básníka Góngoru y Argote.

Skutečnost Palivcova věznění nacistickým režimem a po únorovém puči komunistickým režimem vedla k širokým protestním akcím mezinárodní spisovatelské organizace PEN Clubu. Iniciátorem této akce bylo centrum spisovatelů v exilu při Mezinárodním PEN Clubu.¹⁾

Osobnost Josefa Palivce, vedle jiných vězňů fašistických a komunistických internačních táborů, univ. prof. dr. Josefa Berana, pozdějšího arcibiskupa pražského a kardinála, stejně jako pozdějšího kardinála dr. Stěpána Trochty, vedly k protestům již na XXX. kongresu PEN Clubu ve Frankfurtu nad Mohanem, kde němečtí spisovatelé, protifašističtí bojovníci Margareta Buber-Neumanová a Willy Haas, na tiskové konferenci zdůraznili nutnost veřejného protestu proti Palivcově věznění pražským režimem – na XXXI. mezinárodním kongresu PEN Clubu v Rio de Janerio stálo jméno Palivcovo na předním místě v seznamu uvězněných československých spisovatelů, intelektuálů a univerzitních profesorů.

Cesta Palivcovy literární lidské rehabilitace byla skromná a tichá, sám o ni nikdy nebojoval. Jaroslav Seifert o něm napsal, že „z temného podsvětí, ať se pro ně hledaly sebecivilnější metafory, vrátil se po mnoha letech moudrý, klidný, nezlomený a bez nářků.“ V jednom z dopisů si Palivec posteskl: „... máme na čele vypáleno znamení Kainovo jako věční zatracenci a podle toho s námi zacházejí.“

První, kdo se veřejně přimlouval ještě v Novotného éře za vydání jeho básnického díla, byl v roce 1964 Dušan Karpatský v měsíčníku Plamen. V roce 1965 bylo Josefu Palivcovi dovoleno navštívit Švýcarsko. Tato

cesta byla pro něho hlubokým zážitkem a oživení mnohých vzpomínek. Vy těžil z ní esej „Po stopách knižní kultury v románském Švýcarsku“, který otiskl ve významném časopise, ovšem malého nákladu, Knižní tvorba.²⁾ Byl to první Palivcův návrat do literatury doma. (V zahraničí byly přetiskovány jeho starší verše a články o něm v Arše a Hlasu exilu). V roce 1967 vrací se Palivec k novému přebásnění „svého“ Valéryho. Letmým svědectvím je o tom živý rozhovor v redakci Lidové demokracie,³⁾ kam čas od času přispíval.

Jeho soudní rehabilitace dala na sebe dlouho čekat. (Literárně byl rehabilitován již v roce 1968 a přijat do Svazu československých spisovatelů.) Teprve na začátku máje 1969 byl dr. Josef Palivec rozhodnutím zvláštního rehabilitačního senátu městského soudu v Praze v plném rozsahu zproštěn viny, pokládané mu v padesátých letech tehdejší obžalobou, protože bylo zjištěno, že jeho doznání, které bylo jediným důkazem, bylo vynuceno psychickým a fyzickým násilím.⁴⁾

Vyvrcholením a zároveň literárním epilogem bylo v roce 1969 vydání knihy „Síta“⁵⁾ V nakladatelství Mladá fronta ve vynikající grafické úpravě a s ilustracemi Jitky Vrbové. Kniha byla souhrnem básní ze Spáče, Naslouchání a Pečetního prstenu. Mladá fronta⁶⁾ otiskla s ním také významný rozhovor v němž dr. Palivec snad naposledy formuloval své myšlenky na umění a život. Epilogem jeho esejistické tvorby byla brilantně napsaná kniha Poesie stále budoucí s osobitým pohledem na českou lyriku.⁷⁾

Z Palivcových dopisů, které mám, vysvítá jeho úcta a láska k Jaroslavu Seifertovi, který ho jednou nazval „básníkem básníků.“ Když Dr. Palivec ve věku 89 let zemřel, sražen pražskou tramvají, zaznamenaly jeho smrt pouze Lidová demokracie a Katolické noviny.

1) Orgán PEN-Clubu *Aréna* č. 4, listopad 1961, str. 135-137 přinesl i rozbor Palivcovy poezie.

2) *Knižní tvorba* č. 4, 1965, str. 140-143.

3) *Lidová demokracie*, 5. února 1967, str. 5

4) *Mladá fronta*, 2. května 1969 a další prameny...

5) Josef Palivec „Síta“, *Mladá fronta*, Praha 1969: Úvodní dopis Jaroslav Seifert, doslov prof. dr. Václav Černý, odpovědný redaktor Ivan Diviš, výtvarný redaktor Josef Hochmann.

6) *Mladá fronta*, 23. července 1969.

7) *Katolické noviny*, Č. 9, 1. března 1970.

...učenec ví, že nic neví, a což více jest, ví, proč nic neví.

J. H. Fabre

Masarykův lid

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

Klub MH obdržel dopis z Berlína od klavíristy Petra Vašíčka a sopranistky Marty Vávrové. Považovali jsme ho za natolik závažný, že jsme ho postoupili s průvodním dopisem předsedovi vlády, ministromi zahraničí, ministromi vnitra a prezidentovi republiky. Zatím jsme obdrželi dvě odpovědi, které otiskujeme.

12/2011

KMH Klub dr. Milady Horákové

Na Planině 1393, 140 00, Praha 4

Návštěvní dny: úterý – čtvrtek 9 – 11 hod

Telefon, fax: 233 373 934

e - mail: kmh@joura.cz

V Praze dne 22. března 2011

Vážený pane prezidente,

dovolujeme si Vám předat dopis, který obdržel Klub dr. Milady Horákové od dvou českých umělců: klavíristy Petra Vašíčka a sopranistky Marty Vávrové, kteří trvale žijí v Berlíně a svým častým a úspěšným vystupováním v německém prostředí vydatně prospívají dobrým česko – německým vztahům. V poslední době jsou však šokováni, když se na německé straně setkávají s názorem, že Češi jsou na 2. světové válce vinni jako Němci.

Autoři dopisu se domnívají, že je to plod málo sebevědomé české politiky vůči Německu po roce 1989, že je to výsledek neuváženého jednání z české strany a nedostatečného či zkresleného informování německé veřejnosti.

Tento dopis považujeme za velmi závažný, protože se týká nás všech, naší zahraniční politiky a soudného, odpovědného i spravedlivého hodnocení tragických událostí 20 století. Proto Vám jej posíláme s prosbou, abyste mu věnovali pozornost a uvážili, jak na takovéto skutečnosti reagovat.

S pozdravem

Předseda Klubu dr. Milady Horákové
Ing. František Šedivý

Prezident České republiky
prof. Ing. Václav Klaus
Praha - Hradčany
118 00

Příloha: dopis Duo Bohemia – Berlín

Masarykův lid*Duo Bohemia - Berlin**24. února 2011*

Vážený pane velvyslance dr. Jindráku,

musíme Vás po úspěšných koncertech posledních dnu a týdnů po Berlíně informovat i o této nepříjemné skutečnosti:

stále častěji a někdy i denne jsme poslední dobou v Berlíně konfrontováni v osobních rozhovorech s návštěvníky koncertu i s intelektuály, kteří určitě nejsou politicky zakotveni v politicky revansistickém křídle, s konstatováním, že pryč mladí čeští historici nyní konečně otevřeně mluví o zločinech na Němcích v letech 1945-46, že konečně česká společnost dozrává tam, kde německá už dávno dospěla, že Češi byli stejně vinní 2. světovou válkou jako Němci, apod.

Tedy zcela obrácená optika, která dělá z obětí viníky.

Myslíme, že toto je plod málo sebevedomé české politiky vůči Německu po roce 1989, že to je výsledek protičeských aktivit tzv. Fondu budoucnosti (připomínám intriky Dederové a Jelínka proti naší činnosti u berlínských kulturních center a orgánech 2008-2011), že to je rezultat nedostatečného informování německé veřejnosti o českých obětech nacismu a v neposlední řadě i zcela nemístných a oportunistických ("podbíhavých") produktů jako Vondráčkův film o Postoloprtech či Herzův falzifikát Habermannův mlyn.

Neradi bychom zazili, aby 2011 Češi byli vinni Němci z masakru v Lidicích, Plstine a v Lezácích.

Jsme unaveni, de facto při každém kontaktu s Němci připomínat, že Edvard Beneš nebyl Hitler, že Beneš jako jediný politik za 2. světové války navrhoval bombardovat koleje do Osvětimi, že Beneš podporoval vzniknutí státu Izrael, že díky Benešovi se Československo jako jediná země střední Evropy vrátila po válce skoro celá do svých předválečných hranic, dále že 95 % Sudetských Němců volilo Hitlera, že masakry na civilním českém obyvatelstvu pokračovaly dokonce po 8.5.1945 – což v Německu skutečně neví nikdo! – připomínat exodus statisíce Čechů z pohraničí 1938/39, atd.

"Vlastní branky" na české straně nám hodně zatežují naši činnost v česko-německé kulturní výměně. Chceme tímto zodpovědná místa na české straně na uvedené autentické zážitky upozornit. Davame Vám tuto zprávu proto plně k dispozici pro další použití.

V Praze jsme nedávno zazili při návštěvě křepky parasutistu v Resslově ulici, že nám mladá průvodkyně začala vysvětlovat, jak byli Němci nuceni stát se členy SS (!) a že "Rusové jsou mnohem horší"! Da se v "přepisování dějin" (Václav Havel, Salcburk 1992) klesnout ještě hlouběji?

S upřímným pozdravem

Marta Vávrová a Petr Vášek

Masarykův lid

Kancelář prezidenta republiky

V Praze dne 12. května 2011

Vážený pane předsedo,

prezident republiky obdržel Váš dopis, ve kterém se na něj obracíte ve věci současné interpretace II. světové války, respektive viny českých občanů za ni a události, které jí těsně následovaly. Osobně mne pověřil, abych Vám poděkoval za dopis i přiložené texty, ale především za to, že této věci věnujete svou pozornost.

Období německé okupace bylo bez přívlastku obdobím krutého teroru, drancování a devastace naší země a životů našich spoluobčanů. Bylo to období nelidských metod útlaku. Pan prezident vždy zastával názor, že překrucování dějin či jen pasivní přihlížení jejich překrucování, ať už záměrnému či neúmyslnému, nemůžeme připustit. Je to nejen neuctivé, nedůstojné a neetické vůči obětem, ale zároveň nezodpovědné vůči budoucí generaci. Hodnocení těchto tragických událostí musí být vždy posuzováno v celkovém kontextu té doby a jakkoli změkčovat vztah příčiny a následku v období II. světové války by se nám mohlo vymstít. Nelze připustit, aby došlo k rozložení viny či její symetrizaci.

Věřím, vážený pane předsedo, že vnímáte, že pan prezident tomuto tématu dlouhodobě věnuje zvýšenou pozornost a vězte, že tomu také bude i nadále. Nejbližší příležitostí bude například Terezínská tryzna v neděli 15. června, kde pan prezident přednese svůj projev. Zajistě se v něm dotkne i Vašich obav.

Jsem rovněž přesvědčen, že ústupky v této věci, které zmiňujete ve Vašem dopise, nejen škodí českým zájmům, ale nepřispívají ani k dobrým vztahům mezi jednotlivými národy v budoucnu.

Ještě jednou Vám, vážený pane předsedo, jménem pana prezidenta děkuji za vaši iniciativu a dopis. Přeji Vám vše dobré.

S úctou

Ing. Martin Slaný
ředitel Sekretariátu prezidenta republiky

Masarykův lid

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Jiří ČISTECKÝ

ŘEDITEL ODBORU
STÁTŮ STŘEDNÍ EVROPY

V Praze dne 11. dubna 2011

Č.j.: 98824/2011-OSE

Vážený pane předsedo,

z pověření ministra zahraničních věcí odpovídám na Váš dopis, ve kterém informujete o obavách P.Vašíčka a M.Vávrové, kteří mají být v Německu konfrontováni s názorem o vinně Čechů na II. světové válce, která je údajně plodem málo sebevědomé české politiky vůči Německu a neuváženého jednání z české strany. Pro patřičné pochopení kontextu mé odpovědi mi však dovoluete zdůraznit, že pan Petr Vašíček se stal trvalým „korespondenčním partnerem“ různých orgánů české a německé státní správy již před mnoha lety, a prakticky po celou tuto dlouhou dobu pravidelně adresoval své stížnosti také Ministerstvu zahraničních věcí České republiky v Praze, různým médiím i politikům.

K údajům pana Vašíčka týkajícím se údajného masivního šíření názoru o rovnocennosti viny Čechů a Němců na rozpoutání druhé světové války, na něž se na základě jeho dopisu odvoláváte, musím především konstatovat, že se s podobnými postoji německé společnosti a především pak oficiálních německých míst nesebekáváme. I když nemohu vyloučit, že existují podobné názory některých jednotlivců, musím zásadně odmítnout interpretaci P.Vašíčka. Německo se mnohokrát ústy svých představitelů ke své vinně na rozpoutání II. světové války oficiálně vyjádřilo, naposledy tak učinil spolkový prezident Ch.Wulff v loňském roce.

Vidí-li pak pisatel implicitně potřebu větší obhajoby českých zájmů, což ilustruje na příkladu nutnosti prosazování objektivní interpretace historické úlohy bývalého československého prezidenta Edvarda Beneše, je na místě připomenout, že česká politická reprezentace k osobě prezidenta Beneše zaujala jasné stanovisko shrnuté do zákona č. 292/2004 Sb., ve znění: „Edvard Beneš se zasloužil o stát“. Obecně pak samozřejmě platí, že jeho osoba plně odráží složitost doby, ve které tento politik žil. Považuji proto za chvályhodné, že se česká odborná i nejširší veřejnost o svoji historii a zejména o toto těžké období intenzivně zajímá a snaží se mu porozumět. Z mého pohledu se jedná o projev jejího sebevědomí a nikoliv slabosti.

V souvislosti s upozorněním vztahujícím se k působení Česko-německého fondu budoucnosti Vás chci informovat, že tato instituce dlouhodobě a významným způsobem podporuje rozvoj česko-německých vztahů a má výrazný podíl na jejich současném, veskrze pozitivním obsahu. Zároveň Vás chci ujistit, že fond a jeho vedení i další zaměstnanci odvádějí výbornou práci a těší se plně důvěře českého ministerstva zahraničních věcí. Nemohu přitom nezmínit, že pan Dr. Vašíček, jehož projekt byl Fondem v minulosti odmítnut ke spolufinancování, vůči němu podniká trvalé a neopodstatněné útoky, proti nimž se napadání pracovníci Fondu rozhodli již dříve soudně bránit.

Ještě jednou Vám děkuji za dopis a projevený zájem. Pokud byste v budoucnu chtěl získat další informace k česko-německým vztahům a jejich aktuálnímu vývoji, neváhejte se na mě přímo obrátit.

S pozdravem

Masarykův lid

Z USA se nám ozvala Maria M. Švehlíková, která je dcerou někdejšího poslance nár. soc. strany Čenka Torna. Potěšila ji stat', která v Masarykově lidu v září 2009 byla věnována jejímu otci. Ve svém dopise napsala vzpomínku na Miladu Horákovou, kterou rádi uveřejňujeme.

Uveřejnění článku Klubem, který nese jméno Milady Horákové si velmi vážím, protože M. Horáková a otec byli dobří přátelé a věznění ve stejnou dobu v Terezíně. A mně bylo dopřáno jí osobně poznat při náhodném setkání na Masarykově nádraží, večer před naším odchodem do exilu, kde jí otec oznámil, že odcházíme. Na jeho otázku, kdy ona půjde odpověděla: „Ne, Čenku, já nepůjdu, zůstanu s národem.“ A zůstala na věky jako symbol osobní statečnosti a komunistické krutosti.

JOSEF VERNER REKORDMANEM

Člen Klubu dr. Milady Horákové, pan Josef Verner ze Zábvoří nad Labem se stal českým rekordmanem. Celých 68 let ručně píše a ilustruje kroniky, a tak se stal nejstarším českým kronikářem a dostal Certifikát o vytvoření českého rekordu. Také do našeho klubu posílá zajímavé postřehy, glosuje současné dění a jeho krásné obrázky, kterými ilustruje kroniky a malované novoročenky, jste už také mohli v Masarykově lidu spatřit.

Srdečně blahopřejeme!

DÁRCI ML

Albrechtová	Olga	Lomnice n. Pop.	100	•	Kadeřábek	Václav	Most	100
Anděl	Eduard	Liberec	150	•	Kadlec	Jiří .	Hodonín	200
Blažek	Miloš	Písek	100	•	Keller	Jan	Zbytov	50
Capoušek	Evžen Ing.	Praha 5	200	•	Klimentová	Věra	Praha 10	300
Cirkl	František	Lhotka	400	•	Kocián	Jiří PhDr.	Praha 1	300
Čelko	Vojtěch PhDr.	Praha 5	100	•	Kolářová	Ilona	Praha 9	200
Čílová	Blanka	Nová Paka	100	•	Král	Václav dr.	Praha 10	900
David	Milan JUDr.	Praha 7	200	•	Křivánková	Radka	Písek	200
Dolečková	Míla RNDr.	Praha 10	400	•	Křížková	Ludmila	Praha 3	200
Dostálová	Běla	Kutná Hora	100	•	Kubátová	Marie	Chrudim	200
Fajkus	Vlastimil ing.	Praha 4	200	•	Kučera	Miloslav	Dřísy	100
Hájková	Bohumila	Praha 4	100	•	Kunc	Lumír	Lelekovice	900
Hora	Karel	Praha 4	50	•	Lamač	Josef	Praha 6	100
Hořínek	Karel	Olomouc	200	•	Löbl	Karel Ing.	Praha 10	100
Houdková	Kateřina	Praha 10	200	•	Loukotková	Ivanka JUDr.	Benešov	400
Hrdličková	Jaroslava	Ostrava	300	•	Mašek	Jan	Praha 3	800
Jandusová	Růžena	Praha 6	400	•	Matoušek	Miloš	Praha 10	100
Jouza	Jan		250	•	Melichar	František	Praha 5	400

Masarykův lid

Nocar	Ladislav	Tlučná	200	• Snítíl	Václav	Praha 4	100
Pavlíček	Zdeněk	Praha 5	100	• Stránský	Stanislav	Praha 8	400
Pekařská	Slávka	Č. Budějovice	350	• Stráský	František	Trhové Sviny	150
Pohl	Přemysl MVDr.	Jablonec n. Nis.	400	• Světlík	Marek Mgr.	Praha 4	200
Pokorný	Zdeněk Ing.	Praha 10	200	• Škrabánková	Hana	Čachovice400	400
Prosek	Vítězslav	Praha 5	500	• Špilauerová	Miroslava	Borovany	400
Přeučil	Jan	Praha 2	400	• Štěrbáčková	Dagmar	Praha 10	100
Richter	Miroslav	Budyně	200	• Truncová	Hana	Hořice	400
Rosíková	Jarmila	Praha 10	1500	• Vališová	Radmila	Chrudim	200
Růžička	Daniel Mgr.	Praha 8	150	• Vašinová	Ludmila	Hradec Králové	200
Sedlák	Václav	Hudčice	100	• Vašková	Blanka	Nová Paka	100
Sejková	Blažena	Praha 9	200	• Večerková	Jarmila PhDr.	Brno	400
Siblík	Bohumil	Kletice	100	• Vejskal	Oldřich Ing.	Praha 4	300
Sklenář	Jan, JUDr.	Praha 3	200	• Vrána	Bohuslav	Veselá	200
Smejkalová	Jana		200	• Zelený	Karel RNDr.	Praha 5	100
Smetánková	Vlasta	Liberec	50	• Zinner	Petr	Praha 16	50
Snětina	Karel	Roudnice	100	• Židek	Leo	Ostrava	150

PŘEDEŠLI NÁS

Chudá Libuše Praha 3
 Jánková Alena Choceň
 Kučerová Zdeňka Velké Meziříčí

Kancelář KMH bude uzavřena od 1. 7. 2011 - 31. 8. 2011.

*Klub dr. Milady Horákové
 si Vás dovoluje pozvat na*

Pietní shromáždění

k uctění památky dr. Milady Horákové
 popravené komunistickým režimem před 61 lety.

*Sejdeme se v neděli 26. června 2011 v 17 hodin u jejího symbolického hrobu
 a zároveň památníku obětí totalitních režimů na Vyšehradském hřbitově.*

*Přijďte, prosím, uctít památku a sdílet s námi vzpomínku
 na vzácnou ženu, symbol odporu proti
 dvěma totalitním režimům.*

KMH ZŠ na Planině
 140 00 Praha 4 –Krč
 Tel. fax: 233 373 934
 e-mail: kmh@joura.cz